

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

SOCIÁLNÍ PRÁCE JAKO JEDNO Z POSLÁNÍ KŘESTANA

SOCIAL WORK AS ONE OF THE COMMITMENTS OF A
CHRISTIAN

Mgr. Michael Erdinger

Katedra: Praktická teologie
Vedoucí diplomové práce: Prof. ThDr. Pavel Filipi
Forma studia: Prezenční
Studijní obor: Evangelická teologie

Praha 2010

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci, s názvem Sociální práce jako jedno z poslání křesťana, napsal samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia

V ....., dne .....

Podpis:

Bibliografická citace

Sociální práce jako jedno z poslání křesťana [rukopis];
diplomová práce; Mgr. Michael Erdinger;
vedoucí práce: Prof. ThDr. Pavel Filipi; Praha, 2010,
69 stran

Anotace

Ve své diplomové práci Sociální práce jako jedno z poslání křesťana se zabývám vlivem křesťanské zvěsti na formování sociální práce. Na základě biblických pasáží se snažím ukázat, že křesťanství je náboženstvím s jasným sociálním důrazem. Bez praktického naplňování služby bližním by ztratilo jeden ze svých pilířů.

V historickém exkurzu do dějin sociální činnosti církve se zabývám první církví, následně situací ve středověku a nakonec novodobým vývojem, který má přesah dnešní doby. Součástí historického exkurzu je i rozbor témat papežských sociálních encyklik, které jsou základem katolického sociálního učení a které reagují na aktuální dění z perspektivy biblické zvěsti.

Závěrem se zabývám sociálními činnostmi vybraných současných církví, a to ve srovnání individuální a instituční sociální činnosti.

Klíčová slova

Motivace, pomoc, služba, diakonie, inspirace, Ježíš Kristus.

Summary

In my diploma work - Social work as one of the commitments of a Christian - I deal with an influence of christian message on formation of the social work. On examples of bilical passages I want to show, that christianity is a religion with a clear social aspect. Whitout practical filling of service to a fellow would christianity loose one of its pillar.

In excursion into history of christian social activities I focused on a primitive church, next on the situation in Middle Age and at the end on modern history with a overrun to presence. A part of historic excursion is also an analysis of Papal social encyclics, which are a background of catholical social doctrine and they are reacting on actual social situation in christian perspective.

At the end I deal with chosen social activities of today churches - in comparison of individual and institutional social activities.

Keywords

Motivation, help, service, diakonia, inspiration, Jesus Christ.

P O D Ě K O V Á N Í

Děkuji svému vedoucímu diplomové práce Prof. ThDr. Pavlu Filipimu za trpělivost a inspirativní vedení práce. Dále děkuji svým rodičům za podporu a své manželce za trpělivost. Děkuji všem, kteří se mnou měli shovívavost a podporovali mě během mého nestandardně dlouhého studia.

Obsah

Úvod	2
1. Pojmy	4
1.1 Církev	4
1.2 Křesťan	4
1.3 Motivace	5
2. Význam člověka jako stvoření	7
3. Biblické akcenty sociální služby	10
3.1 Starozákonní inspirace k sociální službě	12
3.2 Novozákonní inspirace k sociální službě	14
3.3 Inspirace Ježíšovým příkladem	14
4. Církev jako instituce pomoci	22
4.1 Hlavní aspekty a motivy sociální činnosti církve	24
5. Historický exkurz do sociální činnosti církve	27
5.1 Sociální činnost v první církvi	28
5.2 Osobnosti významné pro formování první církevní sociální činnosti	33
5.3 Sociální činnost církve ve středověku	35
5.4 Sociální činnost církví v novověku s přesahem do současnosti	37
6. Papežské encykliky a sociální učení katolické církve	41
6.1 Rerum novarum	44
6.2 Témata papežských encyklik	45
6.2.1 Soukromé vlastnictví, statky a socialismus	45
6.2.2 Práce a mzda	48
6.2.3 Subsidiarita	50
6.2.4 Vztahy a problematika třetího světa	50
6.2.5. Závěrečné shrnutí encyklik	54
7. Sociální aktivity vybraných církví v současnosti v rámci České republiky	57
7.1 Jedinec versus instituce	57
7.1.1 Individuální pomoc	57
7.1.2 Instituční církevní pomoc	60
Závěr	63
Použitá literatura a další zdroje	65

Úvod

Otázka smyslu existence církve a jejího zasazení do společnosti mě napadá ve chvílích, kdy se na veřejnosti řeší její financování a podpora, a uvnitř církve naopak její smysl, vývoj či stagnace, modernizace či zkosnatělost. Církev, jako společenství křesťanů, má mnohý význam nejen směrem ke svým členům, ale nalezneme i oblasti, kde je zásadní pro celou společnost. Klademe si otázku, zda je církev přínosem i těm, kteří v Boha nevěří, a církev je jim cizí. Zda je církev institucí, která slouží veřejnosti anebo je jen útočištěm svým členům.

Jako křesťan si také kladu otázku, jak silně má církev vstupovat se svým učením do sekulárního světa a jakým způsobem má své učení aplikovat. Jak dalece má ve své práci opouštět hranice církve a být k dispozici všem bez rozdílu církevní příslušnosti. Má církev, ať je nebo není financována státem, být k dispozici tam, kde stát již nemůže, ať už institučně či systémově, pomoci potřebným? Má být církev partnerem neziskového sektoru při naplňování obecného blaha? Jakými hodnotami se má člověk v životě řídit, aby byl naplněn smysl jeho stvoření?

Člověk byl stvořen s jasným cílem. Být k obrazu Božímu¹. Aby pečoval o Boží stvoření. Aby stvoření „obdělával a střežil“.²

Cílem mé práce je zaměřit se na jeden z aspektů církve, na jednu z možných odpovědí na výše položené otázky. A to na význam křesťanů a církve v pomoci druhým a potřebným. Na význam křesťanství v sociální práci a na chování, které z křesťanství pramení, a je v souladu s Kristovým odkazem.

Činnost církve totiž v této oblasti pozitivně hodnotí nejen lidé uvnitř církví.

---

¹ Genesis 1, 27

² Genesis 2, 15

„Mnohé z toho, co dnešní světová civilizace pokládá za samozřejmé v péči o lidi, má svůj původ a své počátky v křesťanské péči o lidi“³, ale i současní odborníci mimo církev - „Křesťanství je sociální náboženství, neboť není orientováno pouze na vztah jednotlivého člověka k vyšší moci, nevede jedince jen k sebezdokonalování, ale snaží se i o zlepšení mezilidských vztahů a podmínek života společenství.“⁴

Proto se chci zaměřit na sociální aktivity církví v minulosti i současnosti a demonstrovat zásadní vliv na formování systému sociálních služeb a na přínos v jeho naplňování. Na inspiraci její sociální činnosti Biblií a na její zakotvení v aktuálních dokumentech vybraných církví. Sociální službu - diakonii - vnímám jako jedno ze zásadních posláních křesťanů, mluvíme-li o vztahu ke společnosti. Církev, pokud nebude sloužit potřebnému člověku, nemůže být plnohodnotnou křesťanskou církví. Nemůže naplňovat to, o čem hovoří Bible (viz níže). Podobná slova použil také na úvod konference Diakonie v České republice⁵ Pavel Filipi, když řekl: *„Církev je diakonická - tedy služebná, nebo to není církev“*.⁶ A k tomu lze ještě doplnit slova Hanse Wulfa, že *„Evangelium bez diakonie je duté. Slova bez konání jsou prázdná.“*⁷

---

³ Štěpán, J. RNDr: Diakonicko-sociální práce v historii Církve bratrské, Praha, 1998

⁴ Matoušek, O. a kol.: Základy sociální práce, Portál, Praha, 2001, str. 35

⁵ Církevní instituce pro profesionální pomoc druhým. Více o Diakonii v dalších kapitolách

⁶ Sborník písemných materiálů z konference Diakonie v ČR a ERC, 7. - 8. června 2002. (www.diakoniecce.cz [citováno 28.ledna 2008])

⁷ Wulf, H.: Fundamente der Diakone, Berlin, bez vnočení str. 60

1. Pojmy

Vzhledem k tomu, že ve své práci budu používat některé pojmy ve více kapitolách a není možné je vždy vysvětlit v textu, uvádím jejich přehled zde. Ostatní výrazy budou vysvětleny v poznámce pod čarou či v samotném textu.

1.1. Církev

Český výraz patrně vychází z řeckého „kyriaké oikia“, tedy „dům Páně“. Nový zákon ovšem používá nejčastěji výraz „ekklésia“, což lze překládat jako „shromáždění“.⁸ Stejně tak je i v latině použit výraz „communio“, tedy „shromáždění“.⁹ Dle českého práva je církev chápána jako křesťanská náboženská společnost zřízená dle zákona č. 3/2002 Sb. ve znění pozdějších předpisů, založená za účelem vyznávání určité náboženské víry. Až do roku 1054 mluvíme o jednotné církvi. Pak došlo k rozdělení na církev východní a západní. Po příchodu evropské reformace dochází k oddělení mnoha skupin a vzniká tak mnoho dalších nových, zejména protestantských, církví.

V této práci je výrazem církev označováno institucionalizované křesťanské společenství tvořené křesťany a pokud není v textu uvedeno jinak, považuji za církev jakékoliv institucionalizované křesťanské společenství bez rozdílu vyznání a tradice.

1.2. Křesťan

Jedná se o výraz, který pochází od slova Kristus. Jan Hus přímo říká: *„protože my po něm sloveme kristiani, křesťané česky, neb jsme od něho zamazáni Duchem Svatým, ač jeho v Božiem příkazaní následujeme...“*¹⁰ Křesťan je tedy jedinec, který uvěřil ve zmrtvýchvstání Ježíše

---

⁸ Novotný, A.:Biblický slovník, Kalich, Praha 1956, str. 93-94

⁹ Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/cirkev> [citace dne 20.4.2008]

¹⁰ Novotný, A.:, Biblický slovník I., Kalich, Praha 1956, str. 359

Krista. Jedinec, který přijal Písmo svaté a vědomě se podle něj snaží žít. Výraz křesťané se objevuje již v době vlády Císaře Nera, ale sami následovníci Krista jej používají až od poloviny druhého století¹¹.

V mé práci je tento výraz, není-li uvedeno jinak, používán pro člena křesťanské církve, který se vědomě k členství hlásí a za křesťana se sám považuje, tedy vyznává Ježíše Krista jako Pána a Spasitele.

1.3. Motivace

Výraz pochází z latinského slova „motivus“, které je jednou z forem slova „moveo“, česky přeloženo pohyb. „Motivus“ lze tedy překládat jako hybatel, nebo motor chování.¹² Nakonečný mluví o motivaci jako o “

„...procesu iniciovaným výchozím motivačním stavem, v jehož obsahu se odráží nějaký deficit ve fyzickém či sociálním bytí jedince a směřující k odstranění tohoto deficitu, které je prožíváno, jako určitý druh uspokojení.“¹³

Studium pojmu motivace a hledání jeho smyslu a významu byla a je předmětem zájmu psychologů a laiků po dlouhá léta. Čteme-li knihy, které se zabývají lidským chováním, prakticky vždy na zkoumání lidské motivace narazíme. „Problémy motivace lidského chování vyvolávají pozornost již od nepaměti.“¹⁴ Nikdy nepřestaneme přemýšlet nad tím, co určuje naše chování, co je hybatelem našeho konání a „...zda je naše motivace fyziologická či spíše psychologická. Tedy pudová, či spíše rozumová.“¹⁵ Na motivaci lidského chování lze hledět z mnoha úhlů či ji sledovat z různých aspektů, ale to

---

¹¹ Novotný, A.: Biblický slovník I., Kalich, Praha 1956, str. 360

¹² Hanuš, R.: Motivace - motor našeho konání, in http://fyzika.cz/skoly/ucitelske_listy/u100_01/u107/motivace.htm [citováno dne 20.března 2008]

¹³ Nakonečný, M.: Motivace lidského chování, Academia, Praha 1996

¹⁴ Homola, M.: Motivace lidského chování, SPN, Praha, 1972 str. 7

¹⁵ Schmalt, H. D., Schneider, K.: Motivation, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 1981, str. 11 - 15

není cílem této práce. V kontextu této práce budu výraz motivace používat ve smyslu hybatele lidského chování, tedy především při argumentaci, co je důvodem konání jedince. Ať půjde o motivanty vnitřní nebo vnější.

2. Význam člověka jako stvoření

„Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem.“¹⁶ Aby naplňoval na zemi vůli Boží, aby zrcadlil to, co Hospodin do světa přináší. Aby svým životem svědčil o svém stvořiteli. Aby o jeho stvoření pečoval. Adolf Novotný ještě uvádí, že člověk byl stvořen k naslouchání Hospodinových slov¹⁷. Tedy ten, který má za úkol naslouchat, rozumět a plnit přání Hospodinovo. Aby rozvíjel to, co Hospodin dal světu. Hospodin předal člověku vládu nad celou zemí a nad vším co v ní je. „Hospodin Bůh posadil člověka do zahrady Eden, aby ji obdělával a střežil“.¹⁸ A je úkolem člověka, aby nepodléhal vlastní pýše moci, ale aby pokorně následoval Hospodinova určení.

Hospodin stvořil člověka pro vztahy.¹⁹ Nestvořil jej jako jednotlivce, jako jedince, který musí žít sám se sebou. Stvořil jej jako součást celku, ve kterém dochází k interakcím mezi člověkem a dalšími subjekty. Mluvíme-li o interakci či vztazích mezi subjekty, nalezneme čtyři základní druhy vztahů, pro které Hospodin člověka stvořil. A to vztah člověka a Hospodina, vztah člověka k ostatnímu stvoření. Naproti těmto dvěma, řekněme méně rovnocenným vztahům, tu máme další dva, které by měly rovnocenné být zcela. A to vztah muže a ženy a vztah mezi lidmi samotnými. Křesťanský ideál spočívá právě v nalezení plnosti a dokonalosti vztahu. Vzhledem k nastolenému tématu vidím jako zásadní právě dokonalost vztahu člověka k člověku.

Tenace v tomto smyslu hovoří o zbožšťování člověka, jehož důsledkem je dokonalé společenství v lásce.²⁰ V lásce, která je přítomna ve vztazích.

---

¹⁶ Genesis 1, 27

¹⁷ Novotný, A.: Biblický slovník, str. 107

¹⁸ Genesis 2, 15

¹⁹ Srov. Tenace, M.: Vybrané kapitoly z antropologie, centrum Aletti, Olomouc - Velehrad, 2001

²⁰ Tamtéž, str. 14 - 15

Člověk má výsadní postavení mezi stvořením. Nebyl stvořen jen příkazem, ale slovy „Učiňme člověka, aby byl naším obrazem...“²¹. Jako protějšek Bohu. Zde se projevil oboustranný vztah, tedy jakési „Já Bůh“ a „Ty člověk“²². V tomto se ukazuje zvláštní určení, jedinečnost člověka mezi ostatním stvořením. Akt lásky Hospodinovy, který dále o své jedinečné stvoření pečuje²³. Zachrání jej před potopou, vyvede z Egypta, přijde jako Mesiáš, aby člověka spasil.

Hospodin stvořil člověka slovem. Stejným slovem, které se v podobě Ježíše Krista stalo tělem. V Ježíši Kristu tedy můžeme vidět také stvořitele. Otto Weber přímo říká: „Stvořitel je v něm i přítomen“.²⁴ Hospodin, skrze svého syna, ukázal člověku význam svého stvoření. Tím, že se projevil ve světě v lidské podobě, se přiblížil člověku, ukázal mu svými skutky cestu, kudy se má ubírat. Život a skutky Ježíše Krista jsou následováníhodné těmi, kdo jsou Božím stvořením. Hospodinova milost následně vyvrcholila ve smrti Ježíše za lidské stvoření, které tímto může působit ve světě s nadějí ve spasení. Cílem stvořeného člověka by měl být takový život, který se Bohu líbí a který nás přibližuje k Božímu království.

Zajímavý je i pohled Martina Luthera. Jeho teorie o Božích maskách²⁵, které na sebe bereme, abychom uskutečňovali milosrdenství Hospodinovo a tím byly „ruce“ Hospodinova díla, představuje další z pohledů na význam stvoření a jeho praktické aplikace.

Jedinec, následovník Kristův, nemůže být osamělým jednotlivcem, který se snaží něco vykonat. Jedinec nikdy

---

²¹ Genesis 1, 26

²² Oldham, J. H.: Barthův výklad nauky o stvoření, in Křesťanská revue, ročník 14, str. 81

²³ Bič, M.: Starý zákon o stvoření, in Křesťanská revue, ročník 20, str. 142 - 145

²⁴ Weber, O.: Dílo stvoření, in Křesťanská revue, ročník 28, str. 279

²⁵ Kišš, I.: Sociálna problematika v evanjelickej teológii, EBF UK, Bratislava, 2001, str 69

nedokáže tolik, co skupina. Přestože, jak se později přesvědčíme, je individuální činnost základem a tím prvním, jak člověk může pomoci, má jedinec omezené možnosti, jeho práce své hranice a tedy nemůže dosáhnout takových cílů, jako skupina či instituce. Proto je zde církev, která umožňuje člověku růst, umožňuje mu rozvíjet svá obdarování a je útočištěm a zázemím pro ty, kteří se rozhodnou plnit poslání svého stvoření.

Přestože smysl stvoření by měl naplňovat každý člověk, předpokládá se, že jeho naplňování je především na členech křesťanských církví. Tedy na těch, kteří zvěst Písma přijali, uvěřili a chtějí jí následovat. U nich by mělo docházet k jasnému uvědomění si smyslu svého života. A nejen si jej uvědomit, ale i tento smysl naplňovat. A to jak slovem, tak činy. Neznamená to, že křesťané se mají více snažit, ale měli by si jasněji své poslání uvědomovat, a svědčit o něm těm, kteří takto jasné poselství Písma nevnímají a nepřijímají je za své.

3. Biblické akcenty sociální služby

Pokud hledáme původ křesťanského myšlení, které vede člověka k nezištné pomoci druhému, které je motivací a které jednoznačně směřuje člověka k zájmu o druhé, pak mezi možnými odpověďmi nelze neakcentovat Písmo Svaté. Jeho zvěst nám dává odpověď na otázku, proč právě sociální a charitní činnost patří k významným projevům křesťanských církví. Biblický text na mnoha místech obsahuje jasnou deklaraci otevřenosti ke všem potřebným a utiskovaným. Ke všem, kteří žijí na okraji společnosti, ke všem, kterým se majoritní společnost vyhýbá a kteří nejsou v centru zájmu společnosti.

Především v evangeliu nacházíme až bezpodmínečný důraz na pomoc těm, kteří ji potřebují. Můžeme mluvit až o Kristově imperativu lásky k bližnímu. O jednoznačném nasměrování a zacílení na potřebného. Důraz na následování Krista, který k sociální činnosti vyzýval, je na mnoha místech zřetelný. Například u apoštola Pavla, který říká: *„Necht' je mezi Vámi takové smýšlení, jako v Kristu Ježíši.“*²⁶

Bible je pro každého křesťana místem, kde hledá nejen důkaz o své víře a posílení v ní, ale také směřování pro svůj život a odpověď na každodenní otázky. Bible je jediným²⁷ společným věroučným vodítkem všech křesťanů. A skrze ni si lidé utvářejí své osobní a etické normy. Své priority a svůj pohled na druhé a na celý svět. Zde hledají inspiraci pro svůj každodenní život. A není to jen život Ježíše Krista, který nám ukazuje, o koho má Bůh zájem. I v příbězích o vyvedení izraelského lidu z Egypta vidíme, že Hospodin má zájem o porobený lid, o ty, kteří nejsou v zájmu majoritní společnosti, ale naopak jsou utiskováni či přímo

---

²⁶ Filipským 2,5

²⁷ Především v katolické církvi nalezneme mnoho dalších věroučných knih, které vychází z katolické dogmatiky a tradice. Tímto nechci tyto knihy upozadit, ale Bible je totožná pro všechny lidi hlásící se ke Kristu.

v otroctví. Kteří jsou na okraji egyptské společnosti a nemají prakticky žádná práva. Hospodin se stará o potřebného člověka, neboť každý je jeho stvořením a tedy jeho vyvoleným. Hospodin dává svobodu, dává sociální volnost a tím vysvobozuje člověka z ponižení. A právě ten vyvolený má být světu k užitku.

Na několika místech Nového zákona se dočteme o tom, že již na zemi můžeme pocítovat království Boží. Jak hovoří například Ježíš v evangeliu podle Lukáše: „...vždyť království Boží je mezi Vámi.“²⁸ Ježíš nehovoří jasně o tom, zda království Boží teprve přijde, nebo zde již je. Každopádně v osobě Ježíše Krista se nám přiblížilo. Z jeho slov vyplývá, že království Boží je možné zakoušet již na Zemi. Není a ani nemůže být plné, ale skrze to, že jsme přijali Hospodina, že jsme uvěřili v Ježíše Krista jako spasitele, můžeme přijímat Hospodinovu milost a Boží království se může skrze nás uskutečňovat.

Církev Kristova, jako společenství křesťanů, by měla být prostředím, kde se může Boží království uskutečňovat. Institucí, která skrze svou činnost naplňuje Ježíšova slova. A jednou z činností může být i pomoc potřebným. Sociální svoboda, uzdravení a vše, co člověka udržuje, nebo zpět začleňuje do společnosti, jsou kroky lásky k bližnímu a tedy i Hospodinovy lásky ke svému stvoření. Křesťanský Bůh „...stojí na straně chudých a utiskovaných“²⁹ a tedy každý kdo jej následuje, by měl mít toto na paměti. Zastávat se potřebných, jakkoliv se podílet se na práci s vyloučenými (ať jde o práci přímou, nebo dar, nebo jen modlitbu) a podporovat práva každého stvoření. „Člověk má chudým pomáhat, neboť to před ním učinil sám Bůh“.³⁰ Takto hovoří ve svých skriptech katolický kněz Doležel a jeho slova jsou jasnou odpovědí,

---

²⁸ Lukáš, 17, 20

²⁹ Doležel, J., *ThLis, Bůh na straně chudých - biblické inspirace sociální práce, Caritas, Olomouc, bez vnočení, str. 1*

³⁰ Tamtéž, str. 3

proč je mezi členy církve potřeba šířit poslání pomoci potřebným.

3.1. Starozákonní inspirace k sociální službě

Křesťanská etika, kterou můžeme vnímat z novozákonní zvěsti, vychází ze Starého zákona. Zákon daný v pěti knihách Mojžíšových není příchodem Spasitele negován, zrušen či změněn, ale naplněn. Jak říká Ježíš: „Nedomnívejte se, že jsem přišel zrušit zákon nebo proroky, nepřišel jsem zrušit, nýbrž naplnit“³¹ Proto při hledání původu péče o potřebné a ohled na chudé je třeba začít již ve Starém zákoně. Tam nacházíme příkazy ke službě potřebným. A to především v třetí knize Mojžíšově - Levitikus. Zde se pamatuje především na chudé a na ty, kteří si nejsou schopni obstarat dostatek základních životních potřeb. Velký sociální význam má důraz na tzv. Milostivé léto (25 kapitola). V něm jde o to, že každý padesátý rok by měli být propuštěni všichni, kdo upadli do otroctví a měl by jim být navrácen majetek. Tyto kroky měly přispět k sociální rovnováze společnosti.

Dále například v Deuteronomiu ve 25. kapitole najdeme předpis takzvaného levirátního zákona, kdy se bratři museli po smrti manžela postarat o svou snachu tak, že si ji vzali za manželku a jimi zplozené děti právně patřili zemřelému muži. Jinde se zase dočteme i mnoho příkazů k přímé pomoci mimo rodinu. Například:

„Až budete ve své zemi sklízet obilí, nepožeň své pole až do samého kraje a nebudeš paběrkovat, co zbylo po žni. Ani svou vinici úplně nevysbíráš, nebudeš na své vinici paběrkovat spadaná zrnka. Ponecháš je pro chudáka a pro hosta.“³²

---

³¹ Matouš 5, 17

³² Levitikus 19, 9-10

„Každého třetího roku odneseš všechny desátky ze své úrody toho roku a složíš je ve svých branách. I přijde Lévijec, protože nemá s tebou poddíl ani dědictví, a bezdomovec, sirotek a vdova, kteří žijí v tvých branách, a budou jíst dosyta, aby ti Hospodin, tvůj Bůh, žehnal při každé práci, kterou bude tvá ruka konat.“³³

Jinde zase důraz na péči o osoby ve stavu cizince či návštěvníka:

„Bude-li přebývat s tebou ve vaší zemi někdo jako host, nebudete mu škodit. Ten, kdo bude s vámi přebývat jako host, bude vám jako jeden z vás domorodců. Budeš ho milovat jako sám sebe, protože i vy jste byli hosty v zemi egyptské.“³⁴

A našli bychom i další zmínky o odpuštění, o zanechání přebytku potřebným. Je tedy zřejmé, že už v dobách dávno před vznikem křesťanství si lidé uvědomovali, že pomoc potřebným by měla být součástí našeho každodenního života a patří k civilizované společnosti. A že je součástí života těch, kteří následují Hospodina. Texty v knihách Mojžíšových nejsou jen nařízení Tóry³⁵, ale jsou i dále potvrzeny a rozvinuty proroky nebo žalmisty. Například v knize proroka Jeremiáše se dočteme: *„Uplatňujte právo a spravedlnost, vysvobozujte oloupeného z rukou utiskovatele, netýrejte bezdomovce, sirotka, či vdovu“³⁶*. Nebo v Žalmu 72, který je oslavou moudrého krále, čteme toto: *„Zjedná právo poníženým z lidu, dá zvítězit synům ubožáka, zdeptá utlačovatele.“* (verš 4), *„Vysvobodí ubožáka, jenž volá o pomoc, poníženého, jenž nemá pomocníka.“* (verš 12) A prorok Izajáš, jehož slova jsou silně akcentována v novozákonní zvěsti, neboť došla právě v Kristu naplnění, nám říká:

---

³³ Deuteronomium 14, 28-29

³⁴ Levitikus 19, 33.34

³⁵ Židovského zákona

³⁶ Jeremiáš 22, 3

„Duch panovníka Hospodina je nade mnou. Hospodin mě pomazal k tomu, abych nesl radostnou zvěst pokorným (tj. chudým). Poslal mě obvázat rány zkroušených srdcem, vyhlásit zajatcům svobodu a vězňům propuštění, vyhlásit léto Hospodinovy přízně.“³⁷

Což potvrzuje, respektive naplňuje, Ježíš svým příchodem.

3.2. Novozákonní inspirace k sociální službě

Pro směřování každého křesťana je ovšem důležité evangelium, které je zapsáno v Novém zákoně. Chceme-li tedy hledat původ křesťanského prosociálního myšlení, je svědectví o životě, činech a učení Ježíše Krista zásadní. A to jak svědectví evangelií o jeho příchodu, životě, smrti a zmrtvýchvstání, tak i následná činnost apoštolů, ať se jedná o jejich misijní cesty, nebo epištoly psané do křesťanských sborů.

U Ježíše nacházíme nejen potvrzení starozákonních nařízení, ale i jejich rozvoj či revizi. Revizi především ve větším akcentu lásky k druhému, k řešení nenásilnou formou a k akcentaci vztahové složky člověka. Ilustrací nám může být text z Matoušova evangelia.

„Slyšeli jste, že bylo řečeno: Oko za oko, zub za zub. Já však vám pravím, abyste se zlým nejednali jako on s vámi; ale kdo tě uhodí do pravé tváře, tomu nastav i druhou; a tomu, kdo by se s tebou chtěl soudit o košili, nech i svůj plášť.“³⁸

3.3. Inspirace Ježíšovým příkladem

Jak již bylo řečeno výše, je život Ježíše Krista a jeho činy vzorem všem jeho následovníkům. I přes lidské hříchy má člověk vycházet ve svém jednání z Hospodinova odkazu. Hospodinovo slovo a činy jsou inspirací.

---

³⁷ Izajáš 61, 1

³⁸ Matouš 5, 38-39

Křesťané, po přijetí Ježíše za svého Spasitele, se osobním rozhodnutím dostávají na cestu, která se vyznačuje následováním Krista a touhou dosáhnout jeho hodnot a žití dle jeho učení. (I když to nikdy není možné zcela.) Ježíš nejen kázal a hlásal co má člověk dělat, jak se má chovat, jak má přistupovat k bližním a jak má naplňovat své bytí na zemi, ale on také podle Boží vůle konal. On je tím, ke kterému se mají ubíhat všichni potřební. „*Pojďte ke mně všichni, kdo se namáháte a jste obtíženi břemeny a já vám dám odpočinout.*“³⁹ Podle Pospíšila je „*celé Ježíšovo veřejné působení a celé jeho poslání v zásadě službou*“⁴⁰. A právě činy, které během svého bytí na zemi vykonal, nám mohou rozkrýt, jaký význam může mít pro nás Ježíšovo chování dnes.

Než se podíváme na některé Ježíšovy skutky, je třeba zdůraznit, že Ježíš nepřišel, aby konal sociální službu, aby pomohl potřebným a tak ukázal, kudy se má ubírat život každého z nás. Ježíš přišel, aby svět spasil. To bylo jeho poslání. Svým životem ovšem chtěl nasměrovat cestu, jak by se měli lidé chovat, k okolí, jeden k druhému, k Hospodinu, aby bylo dosaženo toho, že již na zemi můžeme okoušet království Boží. Svým životem ukázal, jak má vypadat pravé lidství. Proto Bůh vzal na sebe podobu člověka. V Ježíši se zrcadlí pravý smysl stvoření člověka. Ježíšovi jde o narovnání vztahů ve společnosti, o mír a spravedlnost, o lásku a solidaritu. Toto jsou důrazy, ke kterým se později ještě vrátíme.

Tedy konání dobra a sociální služby nezajišťují spasení, nejsou vstupenkou, nebo jistotou, že budeme spaseni, ale mají zajistit určité blaho jednotlivcům, rovnováhu a sociální smír ve společnosti.

Jak říká Štěpán Šoltéz, „*Žijeme ve světě, kde dodnes vahou Ježíše Nazaretského dochází k předivným zvratům na*

---

³⁹ Matouš, 11, 28

⁴⁰ Pospíšil, C.: Teologie služby, KNA, Kostelní Vydří, 2002, str. 89

lidských cestách."⁴¹ Nejedná se o zvraty jen na životních cestách, ale také o zvraty v konání lidí, v myšlení lidí a v životních prioritách. Život a skutky Ježíše Krista jsou stále aktuální a inspirují mnohé dodnes.

Podívejme se nejprve na Ježíšovy činy, a na jejich sociální aspekt.

Ježíšovy zázraky, o kterých se dočteme v evangeliích, byly „*důkazem jeho nadpřirozeného postavení*"⁴². Měly přesvědčit jeho současníky, kteří ještě nezažili jeho zmrtvýchvstání, o jeho výjimečnosti. A jako takové je nelze považovat za vzor, případně možnost následování. Nikdo kromě Ježíše není jako Bůh a tedy nelze být obdarován stejnými schopnostmi. Konání zázraků zůstává v moci Hospodinově, a tedy jedině on může skrze někoho konat zázraky. Zázraky v tomto pojetí slouží především k utvrzení o Ježíšově Božské podstatě. Ovšem i samotný zázrak, tedy akt pomoci potřebným, ať už se jedná o uzdravení, vzkříšení, nasycení či vyhnání démona, může být inspirativní. Aniž bychom dosáhli stejného výsledku jako Ježíš, můžeme se považovat Ježíšem a jeho činy inspirování. Mám na mysli Ježíšovy skutky před aktem zázraku samotným (Ježíšova motivace, situace, ve které se zázrak odehrává), tak i po něm. Odpověď Ježíše na poděkování, úmysl s uzdraveným apod. Podívejme se nyní na univerzalitu, se kterou Ježíš k potřebným přistupoval.

Mohli bychom od Ježíše očekávat, že bude preferovat pomoc těm, kteří k němu mají nejbliže. A to buď Židé, jako příslušníci stejného etnika a náboženství, nebo jeho nejbližší následovníci, tedy první křesťané. Ti, kteří uvěřili jeho slovům a činům. Podíváme-li se ovšem na některé konkrétní případy, kdy Ježíš uzdravuje či jinak pomáhá potřebným, objevíme jeho univerzálnost, inkluзивitu a možná až přímé zaměření na ty, kterými jeho

---

⁴¹ Šoltéz, Š.: Ježíš a zázraky, in Křesťanská revue, roč. 42, 1975, str. 97

⁴² Richardson, A.: The miracle-stories of the gospel, str. 20

nejbližší pohrdali, kteří byli na okraji společnosti a které nepřijímala tehdejší společnost jako sobě rovné. Ať to byli malomocní, kteří jako žebráci lehávali kolem cest nebo byli vyloučeni na okraji, aby nebyli nebezpeční svou nemocí, ať to byli příslušníci jiných národů, nebo ti, jejichž profese byly opovrhovány. Ježíš nikdy nezjišťoval statut dotyčného, či odkud pochází. Lidé k Ježíši potřebné přinášeli, kdykoliv bylo třeba. Například v Matoušově evangeliu se mnohdy dočteme podobná slova: „Když nastal večer, přinesli k němu mnoho posedlých...”⁴³, „A hle, přinesli k němu ochrnutého ležícího na lůžku...”⁴⁴, „Když odcházel, přivedli k němu němého člověka...”⁴⁵, „...Přinášeli mu všechny nemocné...”⁴⁶ A nikdy se Ježíš nezeptá, odkud přichází, a nezapochybuje o smyslu svého zázraku nebo jeho potřebnosti. A to ani v případech, kdy ho nemocní vyhledají sami, nebo jej osloví na ulici. Někdy se ptá, proč za ním lidé přichází. A pak se Ježíš mnohdy setkává s totálním spolehnutím. U potřebných se projevuje tak silná víra, která i samotného Ježíše překvapuje. A Ježíš vždycky vyhoví. Buď bezprostředně, nebo nemocného navštíví na přání blízkých, nebo jej uzdraví, aniž by vešel v osobní kontakt s potřebným.

Toto přijímání všech bez rozdílu je pro Ježíše typické. A je inspirací nejen pro jeho přímé okolí, ale i v době dávno poježíšovské, či dnes. Tato univerzalita pomoci, tedy pomoci tomu, kdo ji potřebuje, ať je příslušníkem jakékoliv profese nebo národa, se později objevuje především při válečných konfliktech, při revolucích a dalších zlomových násilných okamžicích v dějinách lidstva, kdy křesťané jsou těmi, kteří pomáhají raněným a jinak boji zasaženým jedincům bez rozdílu jejich sociálního, etnického, denominačního či jiného zařazení.

---

⁴³ Matouš 8, 16

⁴⁴ Matouš 9, 2

⁴⁵ Matouš 9, 32

⁴⁶ Matouš 14, 35

Neméně zajímavým momentem jsou Ježíšovy reakce následující po činu pomoci či uzdravení. Mnohdy čteme tato slova: „...*Ne abys někomu o tom říkal! Ale jdi, ukaž se knězi a obětuj dar,*...“⁴⁷, „*Jdi domů ke své rodině...*“⁴⁸ „*On však jim nakazoval, aby ho neprozrazovali*“⁴⁹. Zde je třeba si všimnout dvou momentů. Kromě první citace se nikde nevyskytuje Ježíšova prosba, aby o jeho zázraku bylo zvěstováno. Přestože právě Ježíšovy zázraky jsou dnes pro nás, ale byly i tehdy pro národy, svědectvím o jeho Boží podstatě, on sám nechce, aby se o tomto mluvilo. Tedy žádnou z motivací k činu uzdravení není touha po slávě, či jiný prospěch. Druhý zajímavý moment lze nalézt v tom, že Ježíš si nechce z uzdravených dělat svoje následovníky, kteří se k němu připojí. Svoji armádu, která pod vlivem jedinečného prožitku, z vděčnosti a z úžasu opustí vše, co měla a stane se těmi, kteří mu budou zavázáni za to, že jim pomohl dostat se z utrpení a navrátit je do společnosti. Ježíš je odesílá pryč, ke svým rodinám, ke svým komunitám, aby byli tam prospěšní a mohli nadále žít svůj život a svědčili o svém uzdravení. Aby jejich život našel smysl tam, kde je ho potřeba. Začlenění jedince zpět do společnosti bylo to, čeho chtěl Ježíš dosáhnout.

Ježíšův postoj k potřebným lze nalézt i v jeho podobenstvích. Přestože většina jich má ilustrovat přicházející Boží království, najdeme u Lukáše⁵⁰ podobenství „O milosrdném Samařanu“, kde Ježíš odpovídá na otázku, kdo je náš bližní. Podíváme-li se na skutek, který učinil Samařan, neunikne nám opět Ježíšova univerzalita. A zde o to více v kontrastu ke knězi a levitovi, kteří zanechali potřebného svému osudu, a příslušník pro Izraelity cizího národa je dáván za příklad. Pavel Filipi v tomto podobenství vidí jasnou

---

⁴⁷ Matouš 8, 4

⁴⁸ Marek 5, 19

⁴⁹ Marek 3, 12

⁵⁰ Lukáš 10, 29 - 37

paralelu se současným zdravotnickým systémem. Cílem dnešní pomoci potřebným je poskytnout první pomoc, zajistit transport na potřebná odborná místa, zaplatit léčbu a po čase zkontrolovat, zda je potřebný v pořádku.⁵¹ Zajímavý aspekt v tomto podobenství vidí i Pospíšil, který hovoří o „*manažerských schopnostech sociálního pracovníka*“⁵², kdy Samařan ukazuje, že dokáže zorganizovat pomoc, ví kam se obrátit a službu provést. V pomoci je třeba kombinovat jak lásku, tak i praktické uskutečnění. Ježíš se v tomto stává inspirací pro současnou společnost. Aniž by si to společnost sama uvědomovala. Je to zřejmé nejen vzhledem k podobenství, ale právě k univerzalitě, která je jedním ze současných pilířů sociální politiky demokratických vyspělých států. K příběhu o milosrdném Samařanu se odkazuje i významný teoretik sociální práce u nás Oldřich Matoušek. V tomto podobenství vidí, že „...*tento příběh je modelem charitativní činnosti, neboť popisuje to, čím se vyznačuje účinná pomoc*“.⁵³

Z výše uvedených konstatování nám zřetelně vyplývá, že Ježíš přináší náboženství, které není založeno na slovech, ale na činech. Náboženství, které by bez činů lásky k potřebným ztratilo své základní poslání. Náboženství plné solidarity mezi lidmi. To potvrzují například Ježíšova slova „*Kdo má dvoje oblečení, dej tomu, kdo nemá žádné, a kdo má co k jídlu udělej také tak*“⁵⁴. Jeho důraz na solidární chování, na spravedlivé rozdělení toho, co máme, je poselství, které bychom měli přijímat za své. K tomuto apoštol Jan ve své epištole říká: „*Má-li někdo dostatek a vidí, že jeho bratr má nouzi a bez soucitu se od něho odvrátí – jak v něm může*

---

⁵¹ Volně dle osobního rozhovoru s prof. Pavlem Filipim

⁵² Pospíšil, C.: *Teologie služby*, KNV, Kostelní Vydří, 2002, str. 97

⁵³ Matoušek, O. a kol.: *Základy sociální práce*, Portál, Praha 2001, str. 37

⁵⁴ Lukáš 3, 11

*zůstávat Boží láska? Dítka nemilujte pouhým slovem ale opravdovým činem*⁵⁵

Sociálním akcentům se nevyhýbají ani epištoly. Vzhledem k tomu, že pisatelé jsou nejbližšími následovníky Ježíše Krista, jsou to první křesťané, kteří uvěřili v Ježíše jako Spasitele, vidíme v nich také jasnou akcentaci Ježíšových priorit, a to i pomoci druhým. V listu Jakubově můžeme nalézt vyjádření jednoho z aspektů lidské zbožnosti. Tedy projev doufání a víry v Hospodina. *„Pravá a čistá zbožnost před Bohem a Otcem znamená pamatovat na vdovy a sirotky v jejich soužení.*“⁵⁶ Naše charitativní činy a tedy naše projevená láska k potřebným jsou momenty ukazující naši víru v praxi a jsou jednou z cest, která nás vede k Hospodinu. Sobecké a neochotné srdce zabraňující nám nezištně pomáhat potřebným, nás od Hospodina oddaluje. Bůh zůstává pouze v těch, skrze něž se může projevit. V člověku, který svým chováním pomáhá šíření Boží lásky a svědectví jeho milosti.

Inspirace v postavě Ježíše Krista se objevuje nejen v biblických textech, ale i mnohá sekulární literatura a i filosofické směry nemohou pominout význam Ježíše jako formovatele lidské společnosti, hodnot a poslání. Našli bychom mnoho oborů, kde je odkaz na Ježíšovo chování zřetelný, ale jeden obor si zaslouží, vzhledem k tématu práce, zmínit, a tím je dobrovolnické hnutí. Lidé přicházejí s pomocí druhým, aniž by očekávali za svoji činnost, či jinou aktivitu ve prospěch druhých, dar nebo odměnu. Výstižně toto pojmenovává Jaroslav Hynek ve své práci o motivech a smyslu dobrovolnické práce: *„...Ježíšovo učení je tím, co v naší kultuře, v celé historii kultivovalo postoj člověka k druhému*“.⁵⁷ Ano, i celé

---

⁵⁵ 1. list Janův, 3, 17.18

⁵⁶ List Jakubův, 1, 27

⁵⁷ Hynek, J.: Motivace k dobrovolnictví, Praha, 2005

dobrovolnické hnutí nezištné pomoci nachází své počátky u Krista, jeho slov a činů.

U Ježíše nacházíme jednoznačnou touhu omezit chudobu a bídu. Jednoznačný akcent na potřebu tyto negativní aspekty minimalizovat a tím vytvářet rovnováhu mezi lidmi. Důraz na důstojnost člověka, na rovnost bez rozdílu. Ježíš se identifikuje s těmi, kteří pomoc potřebují, a tím chce motivovat své následovníky. Pomoc jedinci staví na roveň pomoci jemu samému. *„Cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili“*.⁵⁸ Osobní vyznání člověka, že Ježíš je mým Pánem, sebou nese jednoznačně i poselství pomoci a služby. Vyznat Ježíše jako svého Pána a přitom mít k službě druhým zavřené oči je křesťanský oxymoron.

Závěrem kapitoly bych rád opět ocitoval slova Matouška, který vidí přínos křesťanství takto:

*„Křesťanství je sociální náboženství, neboť není orientováno pouze na vztah jednotlivého člověka k vyšší moci, nevede jedince jen k sebezdokonalování, ale snaží se i o zlepšení mezilidských vztahů a podmínek života společenství.“*⁵⁹

---

⁵⁸ Matouš, 25, 40

⁵⁹ Matoušek, O. a kol.: Základy sociální práce, Portál, Praha, 2001, str. 35

4. Církev jako instituce pomoci

Církev postupně vzniká po velikonočních událostech Ježíšovy doby, jako společenství jeho následovníků a z potřeby křesťanů ke vzájemné podpoře ve víře. Jako instituce, která sjednotí všechny ty, kteří uvěřili v Ježíše Krista.

Jaká je její funkce v dějinách spásy? Jak na ni můžeme hledět z teologického hlediska? Zde nám nestačí jen praktické odpovědi, výčet kroků a podmínek, co musí církev splňovat, abychom našli její smysl. Odpověď na tuto otázku můžeme najít například u Součka. Církev má být jakýmsi překlenovacím obdobím mezi prvním a druhým příchodem Mesiáše.⁶⁰ Má být pokračovatelkou a zároveň připravovatelkou. Její smysl je udržet zde na zemi prvky Božího království, které se v osobě Ježíše vlomilo do světa. A to dojde své plnosti až po druhém příchodu Mesiáše. *„Církev není s Královstvím Božím totožná, je však s ním v úzkém vztahu. Království Boží je výraz pro budoucí dokonalé vykoupení, církev však označuje skutečnost „prozatímní...““*⁶¹

Cíl existence církve bychom mohli najít vícery. A to jak z pohledu jednotlivce, skupiny, společnosti, Písma, tak z mnoha dalších. Jako základní poslání nás jistě napadne zvěstování, šíření evangelia a zakládání společenství pro posílení víry. Halík mluví o evangelizaci jako o prvním úkolu církve. Ale ta *„nespočívá ve zbožné rétorice, nýbrž ve vtělování hodnot evangelia do způsobu myšlení lidí“*⁶². A tyto hodnoty jsou zaměřeny právě na potřebné. Církev, která je mezidobím mezi příchody Mesiáše, musí na základě následování Ježíše Krista konat nejen své dílo zvěstování, ale právě i dílo lásky a pomoci druhým. *„Církev má lidem býti útočištěm*

---

⁶⁰ Souček, J. B.: Církev v Novém zákoně, YMCA, Praha, 1941,

⁶¹ Tamtéž, str. 11

⁶² Halík, T.: Sociální encykliky, Zvon, Praha 1996, str. 9

před bouří a přívalem."⁶³ Církev je útočištěm pro chudé a potřebné. Je místem, kde tito nacházejí pomoc, posílení a zájem. Představitelé církve by měli být iniciátory této pomoci. Hromádka přímo říká: „Biskupové měli v povinnostech být i přítelem chudých a žebráků."⁶⁴ Církev je podhoubím, ze kterého vychází první kroky pomoci ve chvíli, kdy se chudoba stává předmětem péče.

Přijmeme-li fakt, že již nyní ve světě můžeme být svědky uskutečňování Božího království, respektive jeho předzvěsti, pak si musíme uvědomit, že církev je právě místem, kde by se toto mělo naplňovat. Církev, která působí v současném světě, by měla prakticky přenášet biblické svědectví do každodenního života. Kdo jiný než ti, kteří věří Hospodinu, by měli rozvíjet Boží království zde na zemi. A to i v otázce sociální. „Místo církve je ve světě, aby na něm vyznávala svoji víru a konala službu lásky“.⁶⁵ Ta je důsledkem spojení církve s Kristem a vychází z ní zaměření se i na sociální činnost. Skrze svou aktivitu na poli sociálním může také projevovat své hodnoty. Církev, která není pod ekonomickým, ani politickým tlakem, má více svobody ve své činnosti, a není limitována společenskou oblibou, či jinými ekonomicko-politickými zájmy. Jediným cílem a měřítkem jsou ti, kterým bylo pomoci. Kteří se díky pomoci dostali zpět do společnosti, kteří z ní nevypadli zcela, a tím bylo dosaženo jejich sociálního uzdravení. Finanční zisk, či politický vliv zde nehrají žádnou roli. Roli, která mnohdy omezuje a určuje práci státních či privátních subjektů.

Církev se, díky své činnosti a rozvoji sociálních služeb, postupem času stává nejen partnerem státní či soukromé institucionalizované pomoci, ale dokonce, jak

---

⁶³ Souček, J. B.: Církev a veřejnost, YMCA, Praha, 1941

⁶⁴ Hromádka, J. L.: Křesťanství v myšlení a v životě, Orbis, Praha, 1931, str. 46

⁶⁵ Hromádka, J. L.: Křesťanství v myšlení a v životě, Orbis, Praha, 1931 (str. 42)

již bylo řečeno, je inspirací pro vznik mnohé státní sociální pomoci. To potvrzuje i Matoušek:

„V Evropě platí, že instituce zřízené křesťanskými církvemi pro podporu hendikepovaných, jsou do jisté míry přejímány novodobými systémy státní sociální péče. Formy těchto institucí jsou neobyčejně stabilní v čase a v mnoha zemích úspěšně přežívají i oddělení církve od státu...“⁶⁶

4.1. Hlavní aspekty a motivy sociální činnosti církve

Již od svého počátku hlásá církev nutnost sociálního konání. Nenajdeme sice žádný formalizovaný systém, ale láska, spravedlnost a solidaita, jako hlavní hybatelé sociální služby v církvi, se projevily již mezi prvními křesťany⁶⁷. Na těchto třech podstatách můžeme stavět celou diakonickou práci církve.

Láska k bližnímu je podle slov Ježíše Krista stejně důležitá jako láska k Bohu. Je jedním z projevů lidskosti, která se bez projevů lásky k bližnímu nemůže zcela rozvinout. Láska je hybatelem praktického života. Láska, pramenící z víry v Krista, je specifická. Jako takovou ji vidí i papež Lev XIII.:

„Není lidského umění, které by dokázalo nahradit křesťanskou lásku, cele se obětující pro cizí blaho. Jediná církev má onu podivnou sílu, poněvadž ta se nedá načerpat nikde jinde, než jen v nejsvětějším srdci Ježíšově.“⁶⁸

Že se tato láska v životě církve, minimálně v první církvi, projevuje, nám dokládají slova Ignáce

---

⁶⁶ Matoušek, O. a kol.: Základy sociální práce, Portál, Praha, 2001, str. 43

⁶⁷ Sociální pastýřské listy, Česká křesťanská akademie, Praha, 1998, str. 11

⁶⁸ Lev XIII., Rerum Novarum 24, 1891

Antiochijského, který tvrdí, že římská církev „předsedá lásce“.⁶⁹

Církev by měla cítit osobní odpovědnost za každé Boží stvoření. A proto by neměla jen pasivně čekat na potřebného, ale aktivně vyhledávat a následně začleňovat ty, kteří jsou z běžného života vytlačováni. Pokud se církev hrdě hlásí k odkazu Krista, bez aplikace křesťanské lásky nelze tento odkaz naplnit.

Obecně jedním ze základních pilířů fungování demokratické společnosti a naší druhou podstatou je spravedlnost. Důraz na ni je jednoznačný v celé společnosti. Ale právě v křesťanském prostředí získává na síle, kde přináší univerzalitu pomoci, kde zajišťuje, aby jeden nežil na úkor druhého, a kde je každý akceptován bez překážek jeho osobitosti. I zde čerpá církev z Kristovy univerzality. Díky aplikaci spravedlnosti v církevní práci se můžeme vyvarovat dnes všude zmiňované diskriminace, útisku a preferování jedněch před druhými. Spravedlnost se stala základním principem křesťanské sociální politiky, kterou následně přebírá světská sociální politika při formování sociálních systémů nejen v Evropě.

Posledním hybatelem pomoci je solidarita. V latině tento výraz znamená pevnost, či celistvost. Rozuměj celku. Dnes ji vnímáme jako vzájemnou odpovědnost mezi dvěma či více osobami.⁷⁰ Nebo jako porozumění jednotlivce pro celek.⁷¹ Církev od počátku až po dnešní dobu je na solidaritě lidí prakticky závislá. Výrazná část financování církevních aktivit, ať již sociálních či jiných, je výsledkem solidárního chování jejích členů. Ale nejen finanční participace členů církve je aktem solidarity. Solidarita mezi křesťany se projevovala v křesťanských komunitách nejen v dobách pronásledování.

---

⁶⁹ In Benedikt XVI.: Deus Caritas est str. 32

⁷⁰ Neubert, M.: Solidarita v době globalizační, 2004, in www.sds.cz/docs/prectete/ouno/sol_glob.htm [citováno 2. 4. 2008]

⁷¹ Klimeš, L.: Slovník cizích slov, SPN Praha, 1981

Motivace k ní byla prvním základním stavebním kamenem sociální činnosti církve. Veškeré konání jedince ve prospěch celku, řekněme obecného blaha, je praktickým vyústěním solidarity. Katolická encyklika „*Sollicitudo rei socialis*“ vnímá *solidaritu* jako „pevné a trvalé rozhodnutí angažovat se ve věcech obecného blaha“⁷². Solidarita, která mezi křesťany nabrala širokého významu, mnohdy fascinuje teoretiky a historiky sociální práce. Spojení lásky a solidarity také vyzdvihuje Matoušek, když mluví o Římanech z dob pronásledování křesťanů. Ti tvrdili, „...že křesťané milují jeden druhého, ještě dříve, než se poznají.“⁷³

---

⁷² Sociální pastýřské listy, Česká křesťanská akademie, Praha, 1998, str. 40

⁷³ Matoušek, O. a kol.: Základy sociální práce, Portál, Praha 2001 str. 42

5. Historický exkurz do sociální činnosti církve

Prosociální důrazy v práci církve nalezneme již od počátku její existence. A po dlouhou dobu byla právě církev jediným subjektem, který o potřebné pečoval. Jak zdůrazňuje Opatrný: *„To co dnes všeobecně nazýváme sociální prací, bylo po dlouhou dobu v Evropě v podstatě doménou církve.“*⁷⁴ Hlavním rysem a výjimečností byl zájem o každého jednotlivého člověka. Církev nehleděla na skupiny osob, na národy, sociální statut, či společenský přínos, ale byla zde pro každého. Uznávala hodnotu jedince. Univerzalita a neočekávání zpětného přínosu byla hlavním rysem křesťanské pomoci.

*„Jako bylo v programu církve konati služby Boží, hlásati evangelium, křtíti a vůbec udělovati svátosti, tak patřilo do tohoto oficiálního programu také pečovati o nuzné.“*⁷⁵ Takto hovoří o praxi první církve Vašek, který se podrobně věnuje vývoji sociální činnosti církve od prvních staletí ve své knize Dějiny křesťanské charity.⁷⁶ V úvodu knihy přichází s popisem stavu věci. *„Stojíme najednou tváří v tvář veliké lásce k bližnímu, která zachvátila nejen jednotlivé duše, nýbrž jako mohutné mravní a sociální hnutí prostoupila veškeré sociální prostředí křesťanské“*⁷⁷ Není cílem mé práce představit do hloubky přehled historických faktů. Práce není historickým pojednáním, a proto historický exkurz k některým stěžejním bodům má za cíl ilustrovat stálý akcent sociální pomoci bez ohledu na dějinný úsek.

Hlavním prostředkem, respektive povahovým rysem lidí, při pomoci jiným, byla filantropie. Výraz pochází z řeckých slov „*filein*“ a „*anthropos*“, tedy „milovat“ a „člověk“. Filantropie tedy znamená milovat člověka,

---

⁷⁴ Opatrný, A.: Pastorační péče o sociální práci, Pastorační středisko, Praha 2000

⁷⁵ Vašek, B.: Dějiny křesťanské charity, Dobrá kniha, Olomouc, 1941, str. 24

⁷⁶ Vašek, B.: Dějiny křesťanské charity, Dobrá kniha, Olomouc, 1941

⁷⁷ Vašek, B.: Dějiny křesťanské charity, Dobrá kniha, Olomouc, 1941, str. 23

přeneseně se výraz používá pro dobročinnost, či pomoc sociálně slabým.

5.1. Sociální činnost v první církvi

Již první církve pochopila, že sociální činnost je jedním ze základních prvků práce církve. Ačkoliv důvody, proč se církve orientuje na pomoc druhým, jsem popsal v minulých kapitolách, pro úplnost uvedu ještě jeden názor, který dokresluje celek hledání smyslu charitativní práce v církvi. Igor Kišš ve své knize⁷⁸ popisuje situaci v první církvi, která se nedočkala brzkého druhého příchodu Krista. Církve tedy musela najít své místo ve společnosti, a kromě očekávání druhého příchodu se více soustředila na etiku, vztahy a podporu sociální rovnosti ve společnosti. Tedy vrátila se k starozákonní zvěsti, a v kontextu Ježíšova života se soustředila na naplňování Božího slova. Tuto myšlenku ovšem nesmíme zúžit na pouhé vyplnění času mezi příchody Mesiáše, ale je třeba ji vidět jako praktické naplňování Hospodinovy vůle, a možnost aplikace Ježíšova učení v dějinách lidstva.

První sociální činnosti církve byly založeny na solidaritě. Ta v lidech vzbuzovala pocit sounáležitosti, motivovala je k ochotě pomoci a dávat ze svých přebytků. A právě na této formě byla vystavěna první forma pomoci. Církve se primárně soustředila na ty, kterým se nedostávalo materiální pomoci, a byli, z dnešního pohledu, v hmotné nouzi. Jednalo se především o vdovy, sirotky, nemocné, a staré. Všem těmto lidem se církve snažila zajistit alespoň minimální prostředky k přežití. A to především skrze materiální pomoc, kterou vybrala od veřejnosti či od svých členů, kteří byli motivováni právě dáváním z již zmíněných přebytků. Bohoslužebná místa se stala shromaždištěm darů, které byly následně přerozdělovány potřebným. Důležitým faktorem byla

---

⁷⁸ Kišš, I.: Sociálna problematika v evanjelickej teológii, EBF UK, Bratislava, 2001, str. 36

dobrovolnost. Přestože církev motivovala k almužně, nikoho k ní nenutila. Tuto dobrovolnost vyzdvihuje například Tertullian ve své apologetice: „*Mírnou almužnu jedenkaždý dne v měsíci určeného anebo kdy chce, i jestliže jen chce i jestliže jen může, příkládá; neboť nikdo nucen nebývá, ale dobrovolně snáší.*“⁷⁹

Dobročinná činnost v první církvi se dle Vaška⁸⁰ dala rozdělit na soukromou a veřejnou. A právě veřejná byla prováděna či koordinována církví, respektive pověřenými osobami⁸¹. Péče o potřebné byla součástí bohoslužeb. Stejně jako večeře Páně, tak i výběr a přerozdělování darů patřilo ke každé bohoslužbě. Filipi při rozboru textu z Justýnovy apologie uvádí: „...že večeře Páně a křesťanská služba patří bytostně dohromady“⁸². Při bohoslužbách byly přinášeny materiální dary určené potřebným. Tuto praxi vyzdvihuje i Tertullian když píše:

*„Neb odtud nikoliv peníze na hody ani na pitky ani bezděky na chlamtárny vydávají se, nýbrž na výživu a potřeb nuzných, a na pacholata i děvčata chudá a osiřelá, i na domácí starce, též na ty, kteří rozbitím lodí schudli...“*⁸³

Tato církví koordinovaná pomoc, zasazená do rámce bohoslužeb, měla dle Vaška⁸⁴ hlubší symbolický význam. Bohatí lidé přinášeli své dary Bohu, odevzdávali mu přebytky z toho, co od něj dostali, a chudí nedostávali pomoc od lidí, nýbrž od Boha.

Bohoslužby s večeří Páně se postupem času proměňují v hostiny, slavnosti jídla, které ztrácejí svůj náboženský charakter. Hlouběji se této otázce věnuje

---

⁷⁹ Tertullian, Apologetikum XXXIX, v překladu Václava Vojáčka, Cyrillo-Methodějská tiskárna, Praha, 1877

⁸⁰ Vašek, B.: Dějiny křesťanské charity, Dobrá kniha, Olomouc, 1941, str. 23

⁸¹ Srov. Skutky apoštolské, 6, 1-6

⁸² Filipi, P.: Hostina chudých, Kalich 1991, Praha, str. 44

⁸³ Tertullian: Apologetikum XXXIX, v překladu Václava Vojáčka, Cyrillo-Methodějská tiskárna, Praha, 1877

⁸⁴ Vašek, B.: Dějiny křesťanské charity, Dobrá kniha, Olomouc, 1941, str. 24

Filipi ve své knize Hostina chudých⁸⁵. V knize nalezneme pro nás důležitý fakt, že i když z těchto hostin zmizelo vysluhování večeře Páně (aniž by se zcela vytratil náboženský ráz), neztratily svůj charitativní akcent. Začaly nést označení „Agapy“, tedy „hody lásky“. Byly pořádány bohatými křesťany, jednak za účelem společného sdílení, ale také i za účelem pomoci. Ke stolu byli zváni i chudí a jiní potřební.

Přestože se sběrem darů pro potřebné byly spojeny především bohoslužby s večeří Páně, i ostatní křesťanské obřady a slavnosti byly spojeny s přijímáním darů.

Až do 4. století ovšem mluvíme o pomoci, která nebyla nijak institucionalizovaná. Pomoc byla založena na aktivitě biskupů, kněží, jednotlivých společenství a individuální angažovanosti členů církve. Ale i přesto byl přínos církve jednoznačný a na tomto individuálním přístupu později vznikají instituce pomoci a systémy péče o potřebné.

Na přelomu 4. a 5. století, kdy již nebylo možné koordinovat pomoc biskupy, začínají vznikat první instituce diakonické (tedy služebné) pomoci. Pospíšil uvádí⁸⁶ útulky pro poutníky (Xenodochion), zařízení pro nemocné (Nosokomium), ústavy pro novorozeňata (Brefotrofium), sirotčince (Orfanotrofium), starobince (Gerontotrofium) a ústavy pro chudé (Ptochotrofium).

Typickým příkladem, kdy se veřejná správa zajímala jen o silné jedince, kdy potřebovala především zdravé a silné bojovníky a ti, kteří nedosahovali kvalit, či byli nějak hendikepováni, byli odsunuti na okraj společnosti, byla Římská říše. A přestože v počátcích byli křesťané pronásledováni, jejich sociální činnost nezahálela a snažila se napravit to, co samospráva nebyla schopna zajistit. Praktické kroky popisuje Justýn Martyr takto:

---

⁸⁵ Filipi, P.: Hostina chudých, Kalich 1991, Praha,

⁸⁶ Pospíšil, C.: Teologie služby, KNV, Kostelní Vydří, 2002

„Kteří jsme kdysi milovali nade vše majetek a peníze, nyní co máme, odnášíme do společné pokladny a dělíme se o to se všemi nužnými... A v neděli se na jednom místě koná shromáždění všech lidí z města a čtou si paměti apoštolů a prorocká písmena...potom se přináší chléb, víno a voda a představený potom přijímá dary na podporu sirotků a vdov a těch, kteří pro nemoc či jiné příčiny nemají dostatek, kteří jsou uvěznění či kteří jsou cizinci. Představený se stará o všechny, kteří jsou v nouzi.“⁸⁷

Velmi ojedinělým činem byla péče o zemřelé. Jediná církev se snažila postarat i o ty, kteří zemřeli, a nebyl nikdo, kdy by je pochoval, či jinak zařídil jejich pohřeb. Křesťan měl dokonce povinnost zajistit na náklady křesťanské obce pohřeb tomu, který zemřel, aniž by po něm zůstali ti, kteří se o jeho tělo postarají.⁸⁸

Zásadní roli také sebrála církev v období moru, který postihl Alexandrii. Církevní historik a biskup palestinské Cesaree Eusebius hodnotí pomoc církve při péči o nemocné, umírající a zemřelé takto:

„Všestranná ochota křesťanů pramenící ze zbožnosti se tehdy ukázala všem pohanům v nejkrásnějším světle...Když to vešlo všeobecně ve známost, velebili boha křesťanů a doznávali, že křesťané jsou opravdu zbožní a bohabojní lidé, protože to dokázali skutkem.“⁸⁹

A nad to ještě vyzdvihuje osobní nasazení a sebeobětování křesťanů když zmiňuje slova biskupa Dionýsa:

„Většina našich bratří z převeliké lásky k lidem nešetřila své vlastní osoby. Všichni drželi pevně pohromadě. Beze strachu navštěvovali nemocné, pečlivě se o ně starali. Kvůli Kristu je ošetřovali a radostně

---

⁸⁷ Justin Martyr: Apologia I, in Kišš I.: Sociálna problematika v evanjelickej cirkvi, EBF UK, Bratislava, 2001, str 39

⁸⁸ Kišš, I.: Sociálna problematika v evanjelickej cirkvi, EBF UK, Bratislava, 2001, str 41

⁸⁹ Pamphili, E.: Církevní dějiny, kniha IX, část 8, Česká katolická charita, Praha, 1988, str. 169

*s nimi umírali. Nakazili se, onemocněli stykem se svými bližními a ochotně s nimi sdíleli bolesti."*⁹⁰

Říčan s Molnárem⁹¹ ve svém historickém bádání též zdůrazňují sociální aspekt církve jako hlavní důsledek zájmu veřejnosti o církev. Lidé byli křesťanstvím oslovováni, neboť v něm nacházeli smysl, jasné poslání a poselství.

V kontextu sbírání dobročinných darů a zvěstování, odpuštění a vykoupení, se objevují mylné motivy „záslužnictví“. Určité nepochopení smyslu almužny a dezinterpretace spasení. Mnozí lidé mají pocit, že spasení je možné jen skrze almužnu, a že pomoc potřebným automaticky přináší vykoupení. Narážíme zde na problém, se kterým jsme se již setkali. A to, že Ježíš nepřišel, aby konal sociální činnost. Stejně tak cesta k Ježíši nevede jen skrze službu druhým, ale především skrze pokání, křest a přijetí Ježíše za svého spasitele. Sociální činnost je „pouze“ praktický dopad života v Kristu. A právě na to musela tehdejší církev, stejně jako dnešní, klást důraz.

Po Milánském ediktu⁹², kterým byla křesťanům zaručena svoboda, začalo docházet k masivnějšímu rozvoji křesťanské charitní práce a byla navazována spolupráce i s veřejností, městy a samosprávnými celky. I přes tento fakt se ale nepodařilo odstranit antisociální zákony a nařízení vládnoucích struktur - otroctví, tresty apod.

---

⁹⁰ Pamphili, E.: Církevní dějiny, kniha VII, část 22. Česká katolická charita, Praha, 1988, str. 140

⁹¹ Molnár, A., Říčan R.: Dvanáct století církevních dějin, Kalich, Praha 1989, 1973

⁹² Vydaný roku 313 císařem Konstantinem, kterému předcházela již určitá tolerance křesťanů císařem Galeriem. Novotný ve své knize Basil Veliký a jeho doba uvádí, že „křesťané si svobodu sami na císařích vynutili svou věrností a vytrvalostí“. (str. 38). Je ovšem otázkou, zda Konstantinovou motivací nebyla spíše snaha získat na svou stranu ty, kteří byli ve společnosti oblíbeni pro svou činnost a skrze ně by mohl narůst politický a mocenský vliv.

5.2. Osobnosti významné pro formování první církevní sociální činnosti

Chceme-li najít některé historické osobnosti, které se zasloužily o rozvoj křesťanské charitní práce v jejích počátcích, považují za vhodné zmínit především tyto.

Nejprve biskup z Kartága - Cyprián, který organizoval pomoc v Kartágu kolem roku 250, kdy toto území bylo zasaženo morovou ránou. Publikoval díla, která se zabývala sociální problematikou. Například dílo týkající se duchovní péče o pozůstalé („De mortalitate“), nebo dokument, který měl motivovat k poskytování darů potřebným („De opere et eleemosynis“).

Výraznou osobou o sto let později je Basil Veliký (329 - 379). Teolog, pocházející z aristokratické rodiny, který se rozhodl pro asketický život. Patřil k menšině sociálních etiků, kteří aplikovali na řešení sociálních problémů teologické základy. Aplikace křesťanských důrazů a hodnot byla pro něj řešením sociálních problémů společnosti. Velký důraz také kladl na křesťanský humanismus⁹³.

Působil jako kapadocký kněz (později i jako arcibiskup), a ve svém životě prakticky naplňoval své učení. Pod vlivem své sestry Makriny a na základě čtení evangelia prodal své jmění, rozdělil se s potřebnými a vydal se cestou askeze⁹⁴. Silně akcentoval sociální činnost křesťanů, a sám tuto činnost rozvíjel. Jeho významným činem bylo v roce 372 založení hospicu pro nemocné, malomocné, chudé, poutníky, staré občany a ty, kteří nemohou pracovat, kde byla pro všechny připravena dostatečná péče. Toto zařízení se rozrostlo natolik, že jej lze považovat za město, s kompletním zázemím pro duchovně - sociální činnost pro potřebné. Podle Basila

---

⁹³ Theologische Realenzyklopadie, Walter de Gruyter, Berlin, New York, 1980

⁹⁴ Novotný, J.: Basil Veliký a jeho doba, Moralia, Velehrad, 1999, str. 27

dostalo městečko jméno „Basiliás“⁹⁵. To se později stalo inspirací pro mnohé sociální aktivity konané při klášterech. K tomu se Basil snažil motivovat i ostatní biskupy. Pomoc potřebným se měla činit nejen slovem, ale i činem, a tak zdůrazňoval zakládání domů pro potřebné a péči o vdovy a sirotky.

Příkladem všem chtěl být i biskup Jan Zlatoústý (340 – 407). Veškerý svůj majetek prodal, aby zisk mohl použít ve prospěch potřebných, vše, co vydělal svojí činností, věnoval na pomoc potřebným. Jako kazatel se také snažil motivovat ostatní ke stejným krokům. Jeho postoje a motivace ke konání nejlépe vystihuje citace jednoho z kázání, které pronesl v Antiochii:

„Chudí jsou ti, kteří mě k vám poslali. Pohled na ně mě k tomu přinutil. Když jsem se procházel po náměstí a ulicemi do vašeho shromáždění a viděl na cestě jedny se znetvořenýma rukama a vyhasnutýma očima, jiné plné vředů a nezahojitelných ran, když jsem viděl jejich údy plné hnisu, které už z toho důvodu měly být trochu obvázané, považoval bych se za viníka jejich hrozná bída, když bych vám o tom neřekl. Napadají je dva útočníci. Uvnitř jsou to hlad a zvenku zima. Potřebují lepší stravu, teplejší oděv, střechu nad hlavou, postel, obuv a mnoho jiného potřebného k životu. A nejsmutnější na tom je, že nemají možnost najít práci. Nikdo tyto chudáky nepotřebuje, nikdo jim nedá nic na práci. Podejme jim svoji milosrdnou ruku.“⁹⁶

5.3. Sociální činnost církve ve středověku

K formalizování církevní sociální pomoci dochází ve chvíli, kdy již organizovaná pomoc individuální nestačila, a bylo potřeba systematicky pracovat, kdy bylo potřeba vyčlenit finanční a lidské zdroje, a kdy

---

⁹⁵ Novotný, J.: Basil Veliký a jeho doba, Moralia, Velehrad, 1999, str. 81 – 82

⁹⁶ Zlatoústý, J.: De elcemosina cap. 1, in Kišš I.: Sociální problematika v evanjelickej církvi, EBF UK, Bratislava, 2001, str. 47-48

dobrovolná pomoc konaná nezištně nedokázala pokrýt potřeby společnosti. Výrazný posun k institucionalizované práci vidíme v raném středověku, kdy je církev jedinou institucí, která se o pomoc potřebným zasazuje. Přestože postupem času svůj monopol ztrácí, je stále významná zejména v některých oblastech. Ať je to pomoc při morových ranách, nebo snaha o vykupování otroků a dávání jim svobody, nebo níže zmíněná činnost klášterů.

Ovšem ke konci raného středověku se nachýlila doba, po kterou je sociální činnost téměř jediné v rukách církve. Města a územní celky zjišťují, že skrze sociální činnost má církev mnoho příznivců a následovníků, a skrze pomoc potřebným je schopna ovlivňovat sociální strukturu, myšlenkové priority a hodnotový systém společnosti. Se sociální pomocí přichází i oblíbenost donorů a tak myšlenka pomoci potřebným se objevuje i u veřejných institucí. Veřejná správa si začíná uvědomovat, že církev má i politický vliv, což není zcela vítaná změna ve společnosti. Rozvoji mimokřesťanských institucí pomohl i fakt, že potřebných narůstá, mění se sociální struktura obyvatelstva a církev není schopna pokrýt poptávku po pomoci. Přestože církev neustále podporuje dobrovolnou, neinstituční pomoc, organizuje sbírky, almužnu a přerozdělování nadbytků, setkáváme se ve středověku s velkým rozvojem církevní instituční sociální pomoci. Na rozdíl od počátků, kdy byla pomoc doménou jednotlivých farností a biskupů, je ve středověku jasný posun k institucím. Sociální činnost se rozvíjí především v kláštorech a jsou zakládány další instituce.

Na základě mnoha aspektů začínají v 11. století ve spolupráci veřejné správy a církve vznikat sociálně-zdravotnická zařízení, tzv. špitály, které poskytovaly základní pomoc nemocným, tulákům nebo vdovám. Později se v Evropě tato služba rozšířila natolik, že jsme mohli špitály nacházet v každém větším městě, zejména ve Francii a Itálii. Byly v prvopočátku zakládány biskupy,

kláštery a později i městy, bratrstvy a cechy. Špitály byly financovány jak z darů, které získávala církev, tak z příspěvků měst. Přestože nebyly v majetku řádů, mnohdy se o jejich provoz a poskytování péče starali příslušníci některého z církevních řádů. Ty zajistily dostatek personálního potenciálu pro péči o potřebné a chod zařízení.

Kláštery, a v nich sídlící řeholní řády, byly základním útočištěm především všem chudým. Ač první řády nevznikají za účelem poskytování pomoci, záhy se tato činnost stává jejich nedílnou součástí. Vašek ve své knize říká: „*To, co středověké řehole pro chudinu pro nemocné, pro sirotky, pro lidi na cestách vykonaly, jest dílo úžasné.*“⁹⁷ Nejprve se sociální činnost objevuje u již existujících řádů, později jsou některé řády zakládány přímo za účelem pomoci potřebným. Mezi prvními v jedenáctém století je založen řád Antonitů, a dále například Řád milosrdných sester Panny Marie Jeruzalémské⁹⁸, Boromejky⁹⁹, nebo Milosrdní bratři¹⁰⁰ a v neposlední řadě ten, který zasáhl do dějin lidstva asi nejzásadněji, a to řád Svatého Františka z Assisi.

Kláštery, jak již bylo řečeno, byly základním útočištěm chudým, kteří neměli zastání ve feudální společnosti. Přestože Vašek akcentuje pozitivní význam klášterů, nezapomíná ovšem připomenout riziko, kdy se činnost některých klášterů odklonila od pomoci potřebným, ztratila své ideály a soustředila se na koncentraci majetku a moci. Postupným bohatnutím se některé řády stávaly méně aktivními ve prospěch potřebných. Tomuto nebezpečí ovšem nepodlehly všechny řády, a tedy sociální činnost se nadále mohla rozvíjet.

---

⁹⁷ Vašek, B.: Dějiny křesťanské charity, Dobrá kniha, Olomouc, 1941, str.80

⁹⁸ Založený ve 13. stol.

⁹⁹ Založeny 1652

¹⁰⁰ Založeno 1537 ve Španělsku

Postupem času se rozvíjí sociální činnost států po celé Evropě, kdy ovšem nadále zůstává církev inspirací a zdrojem, a mnohdy i partnerem či vykonavatelem služby samé.

5.4. Sociální činnost církve v novověku s přesahem do současnosti

V poslední kapitole historického exkurzu se zaměřím na tu sociální činnost církve, která měla zásadní vliv na formování současné podoby této práce, případně byla významným milníkem.

Vzhledem k výše popisované kooperaci mezi veřejností a církví je pro nás významným momentem napsání knihy „Pojednání o křesťanské charitě“. Toto dílo publikoval v polovině 18. století italský farář Lodovico Muratori. Zasazoval se o koordinaci sociálních aktivit církve a státu. Žádná činnost neměla být v protikladu k sociálnímu úsilí státu. Podporoval především odstraňování příčin chudoby, namísto zmírňování jejich následků. Vedl k jednotné koordinaci sociální činnosti církve a k lepší organizaci.¹⁰¹

Z dalších osobností, jejichž dílo má dopad na dnešní sociální činnost církve, můžeme jmenovat například Jana Bosca, zakladatele salesiánského řádu. Tento řád se i dnes významně podílí na práci s rizikovou mládeží. Dále Němce Adolfa Kolpinga, který podporoval vzdělávání řemeslníků a dělníků a jehož dílo v oblasti vzdělávání působí dodnes.

Od 19. století se zásadně rozvíjí i sociální aktivity v protestantských církvích. Zde je třeba jednoznačně vyzdvihnout dílo německé luterské církve. V 19. století dochází v Německu k formování prvních

---

¹⁰¹ Pospíšil, C.: Teologie služby, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2002

institucí, které jsou nazývány Diakonickou prací¹⁰². Zásadními postavami při formování těchto institucí jsou Johann Hinrich Wichern a Theodor Fliedner. Jejich instituční začátky vedly později ke vzniku celého Diakonického díla, jež je dnes církevní sociální institucí napříč protestantskými církvemi a napříč státy Evropy.

Johann H. Wichern (1808 - 1881), byl německý luterský teolog, jehož hlavním polem práce byla péče o sirotky a chudé. S jeho postavou jsou spojeny instituce pojmenované „Rauhen Haus“. První vzniká v roce 1833 v Hamburku a slouží jako útočiště pro chudé sirotky. Dnes bychom toto zařízení mohli přirovnat k dětským domovům. O patnáct let později vzniká podobný dům v Berlíně. Wichern také dal vzniknout časopisu¹⁰³, z něhož se postupně stal uznávaný časopis sociální práce.

Wichernova práce a činy, jeho spojení pomoci sociální a duchovní, bylo natolik inspirativní pro luterskou církev, že v roce 1848 ustavuje sociální činnost jako jednu ze základních institucí církve. Uznání své práce získává Wichern nejen v církvi, ale i od představitelů státu. Bývalý německý prezident Theodor Hausse na jeho adresu řekl: *„Wichern neměl čas stát se velkým teologem, protože spěchal, aby se stal dobrým křesťanem.“*¹⁰⁴

Dalším, který založil první instituce, které byly později základem diakonie jako instituce nejen v Německu, byl teolog Theodor Fliedner (1800 - 1864). Jeho spektrum pomoci se zaměřovalo především na práci s ženami. A to nejen s těmi, které pomoc potřebují, ale i s těmi, které

---

¹⁰² Diakonie, z řeckého slova „diakonia“ znamená v překladu „pomoc“, nebo „služba“. Jedná se o jeden ze znaků církve v protestantském prostředí. Vzniká na základu světové reformace, která přichází s pozicemi diakonů, kteří jsou církví povoláváni ke službě, aniž by se jednalo o službu kněžskou.

¹⁰³ „Fliegende Blaetter aus dem Rauhen Haus“

¹⁰⁴ Heidenreich, U.: Mut zur Tat, Johann Hinrich Wichern, Hamburg, 1997

se pomoci chtějí věnovat. Po vzoru některých katolických řádů zakládá v roce 1831 malou školu pro výchovu dívek, kde se tyto ženy a dívky učí sociální pomoci, kterou později uplatňují při práci s potřebnými ženami a při vzniku tzv. domů pro chovanky, tedy pro ženy, které nemají kde být a z nichž se později také stávají pečovatelky.

Nejznámější institucí, která je spojena s Fliednerovým jménem, je „Kaiserswerthský svaz mateřských domů a německé diakonie“, který vznikl v roce 1861 a dnes je považován za základ současné Diakonie v Evropě.

Z mimoněmeckého prostředí je dobré zmínit Florence Nightingale (1820 – 1910). Angličanku, která se rozhodla sloužit Hospodinu a konat sociální činnost. Během svého pobytu v Německu se nechala inspirovat Fliednerem a po návratu do Anglie se zapojila do pomoci potřebným. Ať to byla péče o nemocné při epidemii cholery, ošetřování vojáků anebo zasazení o vznik školy pro zdravotní sestry.

Závěrem ještě krátký pohled na rozvoj etického myšlení společnosti. Obecným důkazem toho, že evangelium a církevní učení mají vliv na zformování hodnot celé společnosti, je i vývoj sekulární společnosti v otázce lidských práv. Od středověku až do dnešní doby můžeme v dokumentech zabývajících se právy obyvatel nalézt křesťanské akcenty lásky k druhým. Akceptaci odlišností, důraz na rovnost a úctu k jiným. Postupné zmírňování utlačování, rušení roboty, nevolnictví, koloniálního uspořádání a další kroky vedoucí k lidské svobodě vyvrcholily ve Všeobecné deklaraci lidských práv z roku 1948¹⁰⁵.

---

¹⁰⁵ Více o vlivu evangelia na závazné dokumenty v Komárková, B.: Vliv prostředí na církev a křesťanství na svět

6. Papežské encykliky a sociální učení katolické církve

V historickém exkurzu do dějin sociální činnosti církve nelze vynechat zásadní dokumenty katolické církve, které reagovaly na situaci ve společnosti a formovaly sociální učení katolické církve. Jejich obsahem není popis prosociálních aktivit, ani návod, jak konat charitní práci, ale představují nám pohled církve na změny ve společnosti, aplikaci křesťanské zvěsti ve společnosti a předkládají názor na významné momenty své doby. Představují sociální rozměr evangelia a snaží se orientovat církev v nastalých změnách. Ukazují, jak reagovat na měnící se situaci ve společnosti. Tyto encykliky dávají základ sociální nauce církve, která se dnes stala „...svébytnou disciplínou v rámci teologie a jako taková je pěstována na teologických fakultách po celém světě“¹⁰⁶. Lze je považovat za „aplikaci křesťanského poselství na sociální problémy doby“¹⁰⁷.

Společným znakem katolické sociální nauky je obecné blaho, na kterém by se měl podílet každý člověk. Je to stav, kdy všichni lidé užívají světa tak, že nestrádají, majetek slouží svému účelu a je dodržováno právo lidské důstojnosti. Jedni nežijí na úkor druhých, je respektován lidský život a všichni mají možnost dosáhnout určitého životního standardu. Druhý vatikánský koncil obecné blaho definuje jako „souhrn společenských podmínek, ve kterých mohou jednotlivci, rodiny i společnosti plněji a snadněji dosáhnout vlastní dokonalosti“¹⁰⁸. Je to stav, kdy ve společnosti vládne princip solidarity a subsidiarity. Praktické dopady snahy o obecné blaho vidí papež Jan XXIII. takto:

---

¹⁰⁶ Halík, T.: Sociální encykliky (1891 - 1991), Zvon, Praha 1996, str. 10

¹⁰⁷ Martinek, C.: Cesta k solidaritě, Trinitas, České Budějovice, 1998, str. 147

¹⁰⁸ Dokumenty druhého vatikánského koncilu - Gaudium et spes, 74

„Zajistit zaměstnání co možná největšímu počtu dělníků, zabránit vzniku privilegovaných skupin mezi dělnictvem, zachovat správný poměr mezi výškou mzdy a cenami zboží, zaručit co nejširším vrstvám obyvatelstva přístup k oněm statkům a službám, které jim umožní vyšší životní úroveň, odstranit, nebo aspoň omezit nerovnosti mezi různými odvětvími hospodářství, tj. mezi průmyslem, zemědělstvím a oblastí služeb, zajistit správnou rovnováhu mezi vzrůstem hmotného blahobytu a rozvojem služeb, především veřejných, podle možností přizpůsobit způsob a metody výroby pokroku vědy a techniky a konečně, postarat se, aby ze zvýšení kulturní a životní úrovně těžila nejen naše doba, nýbrž i budoucí generace.“¹⁰⁹

Důraz na obecné blaho a jeho aspekty se nám objeví v mnoha tématech, o kterých pojednáme v nadcházejících subkapitolách.

V 18. a 19. století dochází k zdůrazňování práv člověka, postupně dochází k rušení nevolnictví, dochází k větší náboženské toleranci a společnost si osvojuje křesťanské hodnoty, jako je úcta k člověku, pomoc druhým, neopomíjení potřebných a univerzalita pomoci. Přestože se zdá, že tato situace je pozitivní, a že společnost se ubírá tím směrem, který je pro křesťana správný, není tato změna společnosti svázána s křesťanskou zvěstí. Hodnoty společnost přebírá, ale bez jejich ideového základu.

V Evropě se dostává do popředí liberalismus, který prosazoval odloučení státu od církve¹¹⁰ a proti němu stojící socialismus, který „se protiřečí proti lidské přirozenosti a Bohu“.¹¹¹ Ani jedna z těchto cest není pro církve přijatelná a církve postupným oddělováním od státu ztrácí vliv na politicko-společenské dění.

---

¹⁰⁹ Mater et Magistra, 79

¹¹⁰ Bahounek, J.: Sociální učení církve, Petrov, Brno, 1991

¹¹¹ Glaser, M.: Sociální encykliky ukazují směr člověku ve společnosti, Katolický týdeník, 37/2009 [www.katyd.cz citováno 20.11.2009]

Během 19. století dochází ke vzniku prvních svépomocných skupin, dělníci vytvářejí komunity, společenství a bratrstva, která jsou na lokální úrovni schopny nahradit dosavadní křesťanskou sociální službu. Přestože církve podporuje jejich vznik, schvaluje podpůrné spolky¹¹², které se postupně formují v odborová hnutí, stávají se, i díky rostoucí oblibě socialismu - který není pro křesťanství akceptovatelný, určitou konkurencí církevní práce v oblasti pomoci potřebným. Z těchto spolků se vytrácí křesťanský aspekt a stávají se z nich spolky, které sice slouží především dělníkům, ale nerozvíjí křesťanskou zvěst.

Na konci 19. století, na pozadí těchto změn a ve snaze o opětovné se podílení na radostech i strastech tohoto světa¹¹³, vydává papež Lev XIII. první sociální encykliku, která reaguje na aktuální dění a směřování společnosti. Socialisticko-dělnické hnutí je na vzestupu a získává mnoho příznivců. Výsostné postavení církve a její sociální činnost ztrácejí na intenzitě a svépomocné spolky pracují mimo její vliv. Lev XIII. chce reagovat tak, aby církve znovu dosáhla vedoucího postavení ve společnosti a neztratila kontakt s vládnoucími elitami¹¹⁴.

Přestože první encyklika vychází až v roce 1891, je určitým vyvrcholením předcházejících snah o pojmenování sociálních otázek a postojů k nim v rámci katolické církve. Halík mezi významné dokumenty řadí například „Borské teze“¹¹⁵, které předcházely vzniku *Rerum novarum* a obecné snahy o křesťanskou sociologii.

Lev XIII. svou encyklikou *Rerum novarum* položil základ psaným dokumentům katolické církve v oblasti

---

¹¹² Více v *Rerum Novarum*

¹¹³ Bahounek, J.: *Sociální učení církve*, Petrov, Brno, 1991, str.13

¹¹⁴ Kanapa, J.: *Sociální učení církve*, NPL, Praha, 1964, str. 29

¹¹⁵ Borské teze byly sepsány roku 1883 a jejich obsahem je hledání odpovědi na tehdejší rozvíjející se průmyslovou společnost a sociální změny v ní. Zdroj URL

<http://farabor.ic.cz/theses/CZ/index.html>

sociální problematiky. Proto se nejprve samostatně podívám na tento dokument, a další encykliky pojednám průřezově dle témat, kterými se zabývají.

6.1. Rerum novarum

Rerum novarum, vydaná v roce 1891, otevírá nosná témata sociální nauky, která přetrvávají až doposud. K této encyklice, která je dle Pia XI. „Magnou chartou“ celého sociálního řádu katolické církve¹¹⁶, se v budoucnu většina dalších vrací, rozvíjí ji, snaží se ji vysvětlit v novém dějinném vývoji, konfrontuje se s ní či na ni navazuje.

Hlavním tématem Rerum novarum je jednoznačně vztah církve, státu, dělnické třídy a svépomocných skupin a dále otázka soukromého majetku. Lev XIII. se snaží nalézt řešení, které je v souladu s křesťanskými hodnotami a přitom se vymezuje právě vůči socialistickým praktikám a celkově proti narůstajícímu socialismu. Ten odmítá jako cíl¹¹⁷. Majetek jako soukromé vlastnictví neodmítá, naopak jej podporuje a klade důraz na péči a na smysluplnost jeho existence, a připomíná, že se jedná o dar Boží¹¹⁸. Lev XIII. podporuje jak dělnické hnutí, tak svépomocné skupiny¹¹⁹. Klade ovšem důraz na to, aby tyto skupiny kooperovaly jak se státem, tak i s církví, neboť jen v součinnosti všech tří institucí lze dosáhnout nejlepšího výsledku. Jde až tak daleko, že říká: *„Všechno lidské snažení bude marné, bude-li přitom odmítnuta církev.“*¹²⁰ Z toho jasně vidíme, že důraz na potřebnost církve je u něj na prvním místě. Církev totiž

---

¹¹⁶ Pius XI., Quadragesimo anno, 39

¹¹⁷ Lev XIII, Rerum novarum, 3, 14, 1891

¹¹⁸ Rerum Novarum, 19, 1891

¹¹⁹ Vzhledem k českým zemím je dobré zmínit fakt, že v českých zemích našly první dělnické spolky podporu právě u Lva XIII. Jeho podpora činnosti moravských katolíků a jejich národního cyrilometodějského kultu byla podporován právě Lvem XIII. Po spojení dělnického hnutí s tímto národním hnutím vzniká první spolek tovaryšů v Olomouci (tedy základ křesťanských odborů). A později do roku 1872 vznikají další, až do počtu čtrnácti spolků.

¹²⁰ Rerum novarum, 13, 1891

pouze nekonstatuje, nepopisuje problém, „...ale nabízí a podává lék“¹²¹. A tedy bez církve není možné uzdravení společnosti.

6.2. Témata papežských encyklik

V průběhu jednoho století, od vydání první sociální encykliky, docházelo k mnoha zvrátům ve společnosti, k sociálním, politickým a hospodářským změnám a na pozadí společnosti se také mění důrazy sociální nauky a vyvíjí se akcenty k dosažení sociálního klidu ve společnosti. Naopak jsou i témata, která zůstávají aktuální napříč encyklikami. Podívejme se nyní na stěžejní okruhy, kterými se papežové ve svých sociálních encyklikách zabývají.

6.2.1. Soukromé vlastnictví, statky a socialismus

Téma, které se objevuje v *Rerum novarum*, rozvíjí hned následující encyklika Pia XI. *Quadragesimo anno* vydaná v roce 1931, tedy v době vrcholící světové hospodářské krize. Lev XIII. klade důraz na vlastnictví soukromého majetku. Dle Pia XI. je třeba zamezit nebezpečí, kdy soukromý majetek povede k individualismu. Správně sloužící soukromý majetek má saturovat potřeby těch, kteří ho vlastní, a případný přebytek by měl sloužit těm, kterým se nedostává. Zde je jasný důraz na etiku a dobré mravy při správě soukromého majetku. Pokud by v tomto fungovala rovnováha, může soukromý majetek vést ke stabilní společnosti. Dobře spravované soukromé vlastnictví odporuje socialistickým tendencím tehdejší doby. Určitý majetkový kult, jeho nadvládu, vidí Pius XI. jako nebezpečnou ale varuje před socializujícími tendencemi. Zde naráží na fakt, že socialismus a křesťanství nikdy nelze sloučit. Pius XI. zachází až

---

¹²¹ *Rerum Novarum*, 22, 1891

tak daleko, že říká: „nelze být zároveň řádným katolíkem a opravdovým socialistou“¹²². K otázce socialismu se po letech vrací v roce 1971 i Pavel VI. ve své encyklice *Octogesima adveniens*, kde vidí jediné možné řešení v demokratickém uspořádání společnosti. Přestože dokáže na marxismu najít z metodologického hlediska i klady¹²³, zdůrazňuje, že marxismus není vhodné řešení uspořádání společnosti.

Zajímavý posun v otázce soukromého vlastnictví nacházíme u Jana XXIII. v jeho encyklice *Mater et Magistra* z roku 1961. Objevuje se u něj pojem „manažerství“, tedy jakési obdělávání soukromého vlastnictví někoho jiného, aniž by přitom jedinec musel být levnou pracovní silou. Správa cizího soukromého majetku může naplňovat stejné hodnoty jako správa majetku vlastního.

Dále se otázka soukromého vlastnictví objevuje až po druhém vatikánském koncilu, kdy v roce 1967 Pavel VI. vydává encykliku *Populorum progressio*. Aby člověk mohl nabýt určité sociální postavení, musí mít zajištěny primární životní potřeby. Toho lze docílit skrze soukromé vlastnictví, které dává člověku určitou sociální jistotu. Pavel VI. ovšem silně akcentuje smysluplnost soukromého vlastnictví a naplňování jeho primárního cíle - tedy zajištění jeho majitelů. V případě, že je soukromý majetek zneužíván, neplní svoji základní funkci, případně přispívá k nesvárům a násilí, přichází Pavel VI., pro nás se šokujícím názorem, že tento majetek by měl být společností vyvlastněn. Jedině tak může pak sloužit k rozvoji Božího díla.

Poslední encyklikou, kde najdeme problematiku socialismu a soukromého vlastnictví, je *Centesimus annus* Jana Pavla II. z roku 1991. Byla vydána ke stému výročí

---

¹²² Pius XI. *Quadragesimo anno*, 120

¹²³ Vidí jej jako určitou metodu, bádající o sociální a politické realitě (*Octogesima adveniens*, 33)

vydání Rerum novarum a Jan Pavel II. přichází s otázkou majetku ve chvíli, kdy hodnotí kapitalismus jako „svobodné hospodářství“¹²⁴, a soukromé vlastnictví je jeho základem, který podporuje rozvoj obecného blaha. Samozřejmě ruku v ruce s kapitalismem musí jít mravní zásady, které kapitalismu dávají jeho sociální rozměr. V opačném případě ani tato cesta není cestou správnou.

V rámci pojednání o soukromém majetku se také místy v encyklikách vyskytuje problematika statků, tedy jakési globálnější uchopení majetkové otázky. Nepřekvapí nás, že ty by se neměly hromadit v jedněch rukách, ale měly by být spravedlivě přerozdělovány. Mírou uznání prosperity státu by neměla být kvantita statků, ale to, jak jsou mezi lidmi rozděleny¹²⁵. Hospodářský rozvoj musí jít paralelně s rozvojem sociálním, aby bylo dosaženo společenské blaho.

Spravedlivé rozdělení zisku ze statků a tím dosahování rovnováhy společnosti se krátce objevuje i u Pavla VI., a to v Octogesima adveniens, konkrétně v části 33.

Z předchozího textu jasně vyplývá, že soukromé vlastnictví je základem uspokojování lidských potřeb a tedy bez něj nemůže docházet k sociální rovnosti ve společnosti. Statky jsou základem zisku, který má být generován, ale využit ku prospěchu společnosti a ne jedince. A tedy jak soukromý majetek, tak i obecné statky jsou nástrojem sociálního blaha a nejsou-li zneužity, mají zásadní vliv na míru potřeb sociální pomoci ve společnosti.

6.2.2. Práce a mzda

Poměrně rozsáhlé téma napříč encyklikami je otázka práce, jejího spravedlivého rozdělení a spravedlivé odměny za ni. Poprvé se objevuje u Pia XI. v encyklice

---

¹²⁴ Centesimus annus, 42

¹²⁵ Mater et Magistra, 74

Quadragesimo anno. Klade důraz na spravedlivé rozdělování mzdy. Je to cesta, jak také dosahovat sociální spravedlnosti. Při nevyváženosti mzdy může docházet k vykořisťování a tím k nerovnováze ve společnosti. Práce se na začátku třicátých let stává nástrojem, a ne hodnotou. Tedy něčím, čím lze ovlivňovat dění ve společnosti na rozdíl od vytváření hodnoty pracovního trhu. Piovy akcenty znovu opakuje a tím zdůrazňuje i Jan XXIII. ve své Mater et Magistra, kde toto spravedlivé ocenění práce využívá jako podklad k sociálnímu smíru ve společnosti.

Vrcholem tématu práce v sociálních encyklikách je Laborem exercens z pera Jana Pavla II. V roce 1981 vydává encykliku, která je celá věnována lidské práci. Zabývá se všemi tématy, které se s prací spojují. Práve na práci, spravedlivou odměnu za ni, rozdělením a celkovým smyslem práce. Ta je ústředním klíčem k sociální nauce církve: „...lidská práce je klíč, pravděpodobně nejdůležitější, k celé sociální nauce...“¹²⁶. V práci vidí Jan Pavel i spirituální rozměr. Člověk při práci zapojuje celé, holisticky pojaté tělo, a tím rozvíjí sebe jako Boží stvoření. Uvádí také příklad Ježíše Krista, který byl profesí tesař, a většina jeho následovníků pocházela z řemeslných profesí.

Encyklika se objevuje v době, kdy je vzestup robotiky a strojů k usnadnění práce na vysoké úrovni. I proto se zde objevuje téma strojů versus lidská práce. Jan Pavel II. zdůrazňuje, že stroje mají být pomocí a nikoliv náhradou. I stroje musí člověk obsluhovat.

Hrozí ovšem vážné nebezpečí, že se člověk stane strojem, respektive nástrojem. Tím ztrácí svoji osobitost a je s ním zacházeno jako s předmětem. V tom vidí Jan Pavel velké nebezpečí tehdejší doby. Na pracovníky se již nenahlíží subjektivně, tedy jako na individuality, ale

---

¹²⁶ Laborem exercens, 3

objektivně, tedy na skupinu, či sortu, která vykonává určitý druh práce.

Práce je něco, co má pro člověka být odměnou. Dokonce ji Jan Pavel nazývá ctností, protože díky ní se stáváme dobrými lidmi. Zachází dokonce tak daleko, že práci považuje nejen za základní kámen sociální nauky, ale také za základní kámen rodiny.

Jan Pavel se dotýká také problematiky nezaměstnanosti. Zde vidí jako důležitý prvek pro boj s nezaměstnaností snahu státu, společnosti a celého prostředí, ve kterém žijeme, o projevení zájmu k vysoké zaměstnanosti. Tyto skupiny definuje jako „nepřímého zaměstnavatele“. Tedy ty, kteří mají vyvíjet tlak a aktivitu ve prospěch snížení nezaměstnanosti.

Zajímavou myšlenku nacházíme v pasáži o spravedlivé mzdě. Nad rámec toho, co již bylo o mzdě řečeno v minulých encyklikách, přichází s tezí, že mzda mužů by měla být tak dostatečná, aby ženy mohly pracovat pouze ze zájmu a ne za účelem výdělků. Tato teze se nám dnes může jevit poněkud zvláštně, ale plně koresponduje s katolickým pohledem na funkci ženy - matky v rodině.

K práci se Jan Pavel II. vrací ještě krátce ve své encyklice *Centesimus annus*, a to, když nespravedlivě rozdělené práce považuje za jeden ze tří zásadních problémů tehdejší doby.

Téma práce a spravedlivé rozdělení mzdy jsou úhelným kamenem řešení sociálních otázek. V ideálním stavu, kdy mají všichni práci a jsou za ni spravedlivě odměňováni, ke kterému sociální nauka směřuje, jsou sociální problémy lidí eliminovány a může nastat sociální smír. Tato myšlenka je ale utopistická a je tedy možné se k tomuto cílovému stavu jen snažit přibližovat.

6.2.3. Subsidiarita

Zajímavým tématem, které se objevuje ve dvou encyklikách, je vertikální dělení sociální pomoci, dnes nazývané pojmem subsidiarita. Termín, který je základem fungujících sociálněpolitických systémů napříč zeměmi, se poprvé objevuje u Pia XI. v encyklice Quadragesimo anno. Přestože delegace konání některých služeb na nižší správní celky (spolky, církve, dělníci apod.) nebyla ještě takto nazývána, považuje ji Pius za základ kooperace všech složek státu a tím všichni zainteresovaní mohou přispívat k obecnému blahu. Přestože takto explicitně se o subsidiaritě již jinde nedočteme, důraz na delegaci a participaci více celků na sociálním konání je patrný i v dalších encyklikách. Jinak řečeno, základem úspěchu je vykonávání pomoci těmi, kteří jsou k potřebnému nejbližší. Centrální místa pomoci delegují svou činnost na nižší regionální, případně místní celky.

V určité obměně se o subsidiaritě zmiňuje i Jan XXIII. v Mater et Magistra. A to při akcentu motivace jednotlivých dělníků, kteří skrze delegaci pravomocí a povinností jsou více zainteresováni ve společném díle a tím motivováni k vyšším výkonům. Tedy nejde o subsidiaritu v klasickém sociálněpolitickém významu, ale o jakousi subsidiaritu lidského potenciálu.

6.2.4. Vztahy a problematika třetího světa

Veškeré sociální konání a také sociální stav společnosti je založen na vztazích. Na vztazích mezi jednotlivými skupinami lidí, na odpovědnosti, vstřícnosti a ochotě k sociální rovnosti. Téma vztahů se v encyklikách objevuje ve dvou rovinách. Jednak v rovině lidské, tedy vztahu mezi lidmi, a jednak v rovině vztahů mezi celými státy a národy.

S osobním rozměrem vztahů se poprvé setkáme u Jana XXIII. v Mater et Magistra. V době, kdy byl téměř zrušen kolonialismus, a tedy vztahy by měly být relativně

narovnány, vidí problém ve snaze některých ovládnout svépomocné spolky a sdružení. Z toho pramení riziko snížení svobody jednotlivce a tím ztráta pocitu odpovědnosti jednotlivců za celek. Proto je třeba klást důraz na to, aby odpovědnosti byly rozděleny a ne kumulovány, aby lidé neztráceli osobitost a svůj názor a tím se nekoncentrovala moc jen u několika málo vyvolených.

Další hrozbu odosobnění lidských vztahů vidí v rozvoji vědy a techniky. Osobní lidské vztahy jsou totiž základem dobře fungující společnosti, a zrychlená komunikace a rozvoj techniky tyto vztahy nepodporuje. Naopak křesťanství klade důraz na mezilidské vztahy, a proto je třeba je rozvíjet a tím hladinu lidskosti ve společnosti udržet.

Ve své další encyklice *Pacem in terris* posunuje Jan XXIII. téma vztahů již do obecnější roviny a hovoří o vztazích mezi státy. Státy, jako uskupení lidí, by měly ctít a zakládat se na stejných hodnotách a pravidlech, jako lidé. Pravda a spravedlnost by měly být úhelným kamenem každého státu a tím by bylo docíleno řešení sporů dohodou. Dialog a diplomacie musí být nadřazeny násilným řešením, a tedy to by nemělo, při budování vztahů a řešení problému mezi národy, přicházet v úvahu. Dalším aspektem a nástrojem ke stabilní společnosti je solidarita. Díky nepoměru majetku mezi lidmi, kdy je většina kapitálu soustředěna mezi několika málo lidmi, vzniká nerovnováha ve společnosti. Jan zde upozorňuje na negativní fakt, že se svět rozdělil na první, druhý a třetí svět. To vidí jako negativní dopad demokratické společnosti, proti kterému by křesťané měli bojovat. A jako mnozí jiní vyzývá bohaté státy k oddlužení chudých.

K problematice vztahů má blízko i otázka míru ve světě a dodržování lidských práv. Tím se na úvod své práce *Pacem in terris* zabývá Jan XXIII. Jak již sám název

napovídá, mír ve světě je červenou nití celé encykliky. Vychází v době, kdy je postavena Berlínská zeď a dochází k masivnímu nárůstu výroby atomových zbraní. Negativně se zde Jan vymezuje k odchylování se společností od křesťanské etiky. Klade důraz na lidskou svobodu a pozitivně hodnotí práci OSN a dopady po schválení Deklarace lidských práv. Otázka práv člověka je pro něj velmi důležitá, ovšem je zajímavé sledovat, že si Jan plně uvědomuje fakt, že každá práva přináší i povinnosti. Proto nezapomíná nabádat i k plnění povinností člověka.

„Proto ti, kdo se dožadují vlastních práv, ale na své povinnosti buď úplně zapomínají, nebo je plní nedostatečně, zasluhují přirovnat k lidem, kteří jednou rukou stavbu budují a druhou boří“.¹²⁷

V hodnocení současné společnosti se vyskytují i témata, která již není třeba vyzdvihovat a motivovat k jejich řešení, neboť již fungují ke spokojenosti společnosti. A to fakt, že dělníci mohou svobodně pracovat, aniž by je kdokoliv utlačoval, ženy se mohou účastnit veřejného života a tím realizovat svá práva, a lidé žijí v relativně svobodných státech, kterým se více či méně daří potlačovat i rasovou diskriminaci.

Po Druhém vatikánském koncilu, se problematika třetího světa objevuje častěji. Velkou část své encykliky *Populorum progressio* věnuje Pavel VI. právě otázce rozvoje národů a s tím souvisejícímu problému chudých národů. Jde dokonce tak daleko, že ustavuje komisi „Spravedlnost a mír“, jejímž úkolem je výrazně se zabývat problematikou třetího světa. A to proto, že tato otázka se netýká jen dotčených zemí, ale je problémem celého světa. Pavel vyzdvihuje roli církve při iniciaci pomoci. Církev byla první, která začala problém třetího světa

---

¹²⁷ Jan XXIII. *Pacem in terris*, 30

prakticky řešit a stala se inspirací státům, které tuto pomoc převzaly ve chvíli, kdy již církev nebyla schopná veškeré potřeby krýt ze svých zdrojů.

Tento problém se po delší odmlce objevuje u Jana Pavla II. v *Sollicitudo rei socialis*. Zde navazuje na Pavlovy výzvy a snaží se je oživit, neboť situace se nevyvíjela tak, jak ji Pavel VI. předpokládal. Vzhledem ke stále větším rozdílům mezi bohatými a chudými státy, apeluje opět Jan Pavel na oddlužení nejchudších států světa, neboť bez tohoto kroku se nikdy nepodaří tento problém vyřešit. Jan Pavel přichází s pojmem „vulgární materialismus“, kterému se oddávají obyvatelé bohatých států, aniž by mysleli na to, že je třeba pomoci jinde a své přebytky ze statků využít k sociální spravedlnosti a ne k ještě většímu propadu mezi společenskými vrstvami.

Naposledy se k otázce třetího světa globalizace vrací Jan Pavel II. v *Centesimus annus*. Tento text vychází ve chvíli, kdy padá železná opona a demokracie se rozšiřuje do celé Evropy. A problém třetího světa se stává globálním problémem. Odklon od křesťanské morálky způsobuje zaměření lidí jen na ně samé, nemotivuje k pomoci potřebným a tak v době silného rozvoje kapitálu svět zapomíná na pomoc. Jan Pavel mluví o nepoměru v rozvoji ekonomickém a morálním. Tedy že ekonomický rozvoj je nesrovnatelně rychlejší než rozvoj morální. Proto je velkým problémem chudoba, která zasahuje čím dál tím více lidí, respektive u lidí chudobou postižených se jen prohlubuje. Přestože Jan Pavel II. není utopista, snaží se co nejvíce apelovat na rozvoj křesťanské morálky a s tím spojený důraz na neopomíjení potřebných. Solidarita, jako jeden ze zásadních aspektů křesťanství, by měla být základem pro budování spravedlivé společnosti.

V roce 2006 vydává Benedikt XVI. zatím poslední sociální encykliku *Deus caritas est*. Ta se nezabývá průřezovými tématy, neřeší jednotlivosti, a proto ji

uvádím samostatně na závěr svého tematického přehledu. Benedikt se staví k otázce sociální křesťanské pomoci opět z globálního pohledu. Hledí na církev jako na tu, která je přímo odpovědná za lásku ve světě¹²⁸. Vidí církev nejen jako partnerku sociálním organizacím, ale přímo jako instituci sociální práce. Sociální konání je stejně důležité, jako vysluhování svátostí. Bere ji jako určitého garanta sociální činnosti ve společnosti. Benedikt v této souvislosti také kladně hodnotí vznik mnoha mimokřesťanských organizací, které se skrze rozvoj dobrovolné činnosti a skrze své aktivity stávají stejně platným hráčem na poli filantropických aktivit. A právě spolupráce napříč organizacemi a církvemi může vést k sociální stabilitě společnosti.

6.3. Závěrečné shrnutí encyklik

Jak vyplývá ze slov Lva XXIII., církev miluje každého, a tedy může překonávat špatné vztahy, propasti mezi národy a tím být pomocí všem potřebným. Na prvním místě zájmu církve, při praktickém naplňování papežových slov, by měl být jedinec. Na základě pomoci jednotlivci můžeme očekávat pomoc celé společnosti. Katolická sociální nauka není jen psaný text, který je hodný studia, prezentace a hlásání, ale jde o postoj katolické církve k sociálním problémům doby a jejich řešení na pozadí evangelia. Praktické kroky, které jsou naukou inspirovány, jí dodávají pravý smysl.

Jan XXIII. dále vybízí všechny, aby se podíleli na veřejném životě. Osobní angažovanost každého je základním prvkem demokratické společnosti a jen společný zájem o celek může přinést ve společnosti rovnováhu. O smyslu a poslání církevní sociální nauky mluví i Jan Pavel II. Ve své *Sollicitudo rei socialis* říká, že „*církevní sociální učení nemá být něco mezi*

---

¹²⁸ Deus caritas est, 29

kapitalistickým liberalismem a marxistickým socialismem, ale má to být cesta, která ukazuje stav, která je ve shodě s evangeliem"¹²⁹. Zde opět jasně vidíme, že sociální nauka plně vychází z evangelia a její praktické naplňování přináší světu rovnováhu a přibližuje jej ke stavu, kdy je společnost v souladu se zvěstí Písma.

Při studiu sociálních encyklik katolické církve můžeme získat dojem, že církev je jedinou institucí, která svým konáním může zajistit sociální smír. Jako jediná má nástroje k tomu, aby tuto činnost uskutečňovala. Určitá exkluzivita a výjimečnost církve je v encyklikách patrná. Přestože především americká a evropská kultura přijala křesťanské hodnoty a tedy se zdánlivě církví již inspirovala, je třeba neustále připomínat evangelijní zvěst a podle ní žít. Předpokládáme-li, že církev žije podle slov Ježíše Krista, pak její činnost je unikátní, hodná následování a neustále má mít výrazné místo ve společnosti při rozvoji obecného blaha.

Celá katolická sociální nauka je založena na biblické zvěsti, veškeré důrazy jsou založeny na výkladu Písma. Papežové konfrontují současný svět s biblickým poselstvím, ve kterém nacházejí cestu jak vést k sociálnímu smíru ve společnosti. A právě proto, že cesta směřovaná sociální naukou vychází z křesťanské zvěsti, která ukazuje jedinou správnou cestu, může její výklad působit nekompromisně a exkluzivně.

Při studiu encyklik si je třeba všimnout, jak velký důraz kladla katolická církev v posledních letech právě na sociální činnost. Z oficiálních dokumentů jasně zaznívá to, že bez sociální činnosti není církev církví. I tyto dokumenty rozvíjí Ježíšův jednoznačný důraz na lásku k lidem, na pomoc potřebným a nemocným.

---

¹²⁹ Sollicitudo rei socialis, 41

7. Sociální aktivity vybraných církví v současnosti v rámci České republiky

7.1. Jedinec versus instituce

V církvi se unikátně snoubí dvojí rovina pomoci potřebným. Jak v historii, tak i dnes můžeme sledovat obě roviny pomoci, kterou církev prostřednictvím svých členů vykonává. Přestože bychom očekávali rozvoj v rámci církevní sociální práce směrem od jednotlivců k institucím, a přestože historický vývoj jednoznačně ukazuje postupnou profesionalizaci církevní sociální práce, nikdy církev neupustila od podpory individuální, často na konkrétního člověka zaměřené, pomoci. Jedna forma nevylučuje druhou, naopak se doplňují. Přes budování svých institucí pro pomoc, nezapomíná církev motivovat své členy ke každodenní službě. A to i v současné době, kdy problém odlivu dobrovolných pracovníků je negativním fenoménem, zasahující nejen církev ale i ostatní instituce zabývající se pomocí druhým.

7.1.1. Individuální pomoc

Individuální pojetí pomoci potřebným je historicky nejstarší forma, kterou se církev snažila řešit otázku sociální pomoci. Zvěstování slov Písma, motivace svých členů, a vedení každého k nezištné pomoci byly nástroje, kterými byla uskutečňována první aktivita na poli sociálním. Lidé byli motivováni jak k činu, tak i k daru hmotnému či finančnímu, který posloužil ke svému účelu. Přestože církev nebyla sociální instituce a v prvních staletích ani takové nezakládala, byla koordinátorem individuální pomoci. A to jak formou shromažďovací (získávání a přerozdělování věcných či finančních darů), tak i formou informační (v církvích bylo možné nalézt jak pomoc, tak naopak pomoc nabídnout). Tato organizace

individuální pomoci byla nejrychlejší, nejjednodušší a nejlevnější formou, jak církev mohla uskutečňovat jedno ze svých poslání. S rozvojem církevních institucí nedochází k utlačení individuální pomoci. Naopak dochází ke kombinaci obou uvedených přístupů. S tím, že v současné době se individuální péče, organizovaná církví samotnou na poli svých lokálních společenství, obrací především ke členům jednotlivých církví, zatímco instituce jsou otevřeny všem. A to i v případě individuální pomoci, organizované ovšem institucí samotnou. (Například dobrovolnické hnutí.)

Jak bylo řečeno výše, současné církve se nikdy nezřekly akcentace individuální pomoci a to i přes rozvoj své instituční sociální práce. Důkazem nám může být fakt, že prakticky v každé z tradičních církví, které působí na našem území, nalezneme vnitřní normy, které tuto práci upravují. Například preambule Řádu diakonické práce¹³⁰ v Českobratrské církvi evangelické říká toto:

„Péče o potřebné, nemocné a slabé, jako výraz křesťanské lásky k bližnímu. patří neodmyslitelně k životu i práci Českobratrské církve evangelické. Tato křesťanská služba... ..je základním posláním a úkolem církve a každého jejího sboru. Církev vede své členy, aby se podle svých obdarování a možností na této službě podíleli.“

Tato formule je úvodem řádu, který upravuje nejen individuální, ale i instituční sociální činnost církve.

V rámci Českobratrské církve evangelické najdeme neformalizovanou křesťanskou službu¹³¹, jež je součástí každého sboru ČCE, které za ni zodpovídají. Jedná se o individuálně organizovanou pomoc přímo v regionu, kde sbor působí. V každém místě je uvádění křesťanské služby do praxe jiné. Shodné je ovšem to, že v rámci svých

---

¹³⁰ Usnesený 4. zasedáním 31: synodu ČCE, platný od 1. 1. 2007

¹³¹ Ta je upravena Řádem diakonické práce, oddíl II, čl. 5-7

možností tuto službu vykonávají starší sboru, či jiní dobrovolníci. Určitá podpora skrze semináře, setkání a případnou odbornou pomoc je organizována ústředním orgánem církve, ale ta je také na bázi dobrovolnosti a individuálního přístupu.

Velký akcent na individuální sociální činnost klade Církev bratrská. Přestože i ona zakládá instituce pomoci, vede systematicky své členy k pomoci na všech úrovních. Jak národní tak lokální. Postoj k pomoci druhým lze vyjádřit slovy ze zásad Církve bratrské: *„V církvi Kristově má jeden úd cítit odpovědnost za druhého. ...Nikdo nemá být individualistou ani sobcem.“*¹³² Tato myšlenka je později rozvedena v dalším oddíle řádu, který se příznačně jmenuje „Služba lásky“.

U Církve bratrské si ale nejde nevšimnout faktu, že sociální pomoc plně spojuje s misí. Pomoc je pro ně jedním z nástrojů misie. To osobně vidím v protikladu k činům Ježíše Krista, který, jak již bylo řečeno shora, nevyužíval pomoc a uzdravování k tomu, aby jej dotyčný následoval. Pomoc spojená s misí totiž dle mého názoru ztrácí prvek nezištnosti, a lze upadnout v podezření, že pomoc je poskytována pouze v souvislosti se zvěstováním a snahou o evangelizaci dotyčného. Církev by měla při výkonu svého sociálního díla potlačit své misijní poslání. O něm by měla hovořit až ve chvíli, kdy je dotyčnému pomozeno a případně projeví zájem o společenství, které mu pomohlo.

Stejný problém spojení misie a sociální pomoci vidím i u Evangelické církve metodistické. Její řád¹³³ hovoří o misii a službě společně. Podle části II odstavce Misie a služba se *„evangelické svědectví a křesťanské sociální jednání navzájem podmiňují a posilují“*.

---

¹³² Zásady Církve bratrské, 2. vydání, str. 14

¹³³ Řád Evangelické církve metodistické, schválený roku 2006, in <http://www.umc.cz/index.php?name=stahni.html> [citováno dne 19.12.2009]

V rozdílném světle je vnímána pomoc Církve adventistů sedmého dne. Jejich sociální práce je rozvinuta institučně natolik, že mnozí si ani nespojí tyto instituce s církví. Ponecháme-li nyní instituční pomoc stranou, zjistíme, že individuální pomoci na úrovni sborů přikládají takový důraz, že v každém ze svých sborů zřizují funkci diakona či diakonky¹³⁴. Tomuto člověku je požehnáno kazatelem, a jeho náplní práce je péče o nemocné, potřebné, organizování individuální pomoci, motivace ostatních členů církve k aktivnímu se zapojení, apod.

Neformálnímu uskupení těch, kteří pomáhají (paralelu můžeme vidět u křesťanské služby ČCE) se u adventistů říká „Tabita“. Jejich posláním je kromě pomoci potřebným také vzdělávání, poradenství, organizace sběru oblečení či potravin pro potřebné a další.

7.1.2. Instituční církevní pomoc

I přes rozšířenou a podporovanou individuální pomoc, nebylo a není vždy možné dosáhnout takových výsledků při vykonávání pomoci druhým, bez posunutí sociální pomoci do roviny instituční, do roviny formalizované pomoci. Velkou devizou sociálních církevních institucí je také to, že jejich péče se soustřeďuje nejen na členy církví, ale napříč všemi církvemi je jasně kladen důraz na univerzální pomoc. Tedy na pomoc všem bez jakýchkoliv rozdílů.

Na našem území se můžeme setkat s velkým charitním dílem Římskokatolické církve. Ta díky svému organizačnímu uspořádání, tradici a jinému dogmaticko-institučnímu řádu není asociačně spojována s těmi, kteří zajišťují sociální činnost na poli protestantských církví. Subjektem sociální činnosti je sama Římskokatolická církev a sociální činnost je její přirozenou součástí. Je

---

¹³⁴ Církevní řád Adventistů sedmého dne,

směřována, respektive ovlivňována, nejen potřebami lokálních komunit, ale odvíjí se i od témat papežských encyklik. Ty jsou východiskem pro směřování nejen církve ale i jejích členů.

Kromě významné činnosti církevních řádů, které sice nedosahují takového významu jako ve středověku, ale jsou stále aktivní a platné i v dnešní době, je výrazným sociálním dílem charitní práce. Na základě kanonického práva (kánon 312, 313) je u nás zřízena instituce s odvozenou právní subjektivitou, pod názvem Charita Česká republika¹³⁵. Ta je v současnosti největším církevním poskytovatelem sociálních služeb u nás. Její počátky sahají do roku 1928 a dnes je součástí evropské sekce celosvětového hnutí Caritas internationalis, která se zformovala na základech předešlých organizací (Caritas, Caritas Catholica) z popudu papeže Pia XII. v roce 1949. Později pro lepší koordinaci všech církevních charitativních organizací byla Pavlem VI. ustanovena papežská rada „COR UNUM“, která odpovídá za koordinaci veškerých sociálních aktivit církve.

V protestantském prostředí nalezneme počátky diakonické práce již v roce 1903, kdy vznikla Česká Diakonie, spolek evanjelický pro ošetřování nemocných a chudých. Ta ale již navazovala na práci Evangelické společnosti pro dobročinnost křesťanskou, která pracovala od roku 1874. Její činnost (Diakonie) byla v padesátých letech ukončena, a na ni navázala Diakonie ČCE v roce 1989. Spolu s Diakonií ČCE začínají vznikat další instituce Diakonie v jiných protestantských církvích. Až do roku 2009 existovalo zájmové sdružení pod názvem Diakonie v České republice, které sdružovalo tyto subjekty: Armádu spásy, Bratrskou jednotu baptistů, Diakonii a misií Československé církve husitské, Diakonii Apoštolské církve, Diakonii Církve bratrské, Diakonii

---

¹³⁵ Zdroj: www.charita.cz, [citováno dne 1. 11. 2009]

Českokobratrské církve evangelické, Diakonii Evangelické církve metodistické, Jednotu bratrskou, Pravoslavnou církev v českých zemích, Slezskou diakonie a Starokatolickou církev v ČR. Nyní na území České republiky neexistuje střešní organizace pro charitní práci nekatolických církví. Na evropské úrovni se setkáme se střešní organizací „Eurodiakonie“¹³⁶, která byla založena v roce 1996¹³⁷ a jejímž cílem je koordinovat diakonickou práci v Evropě, spolupracovat s civilními organizacemi a být partnerem Evropské unii. Z českých diakonií jsou členem jen Diakonie Českokobratrské církev evangelické a Slezská diakonie.

Nad rámec těchto organizací působí na našem území ještě další významný charitativní subjekt se silným mezinárodním charakterem a tím jsou dvě organizace známé pod jménem ADRA. Přestože se jedná o občanské sdružení a nadaci, jsou úzce spojeny s Církví adventistů sedmého dne. V roce 1956 byla v USA založena ADRA jako „Adventistická agentura pro pomoc a rozvoj“ (Adventist Development and Relief Agency). Na našem území působí nadace, která je zřízená Církví adventistů sedmého dne, od roku 1992 a občanské sdružení od roku 1994. Svou činností významně přesahuje rámec církve a soustřeďuje se u nás zejména na vzdělávací, humanitární a dobrovolnické projekty.

---

¹³⁶ www.eurodiaconia.org

¹³⁷ Vznikla spojením European federation for Diaconia (vznik 1922) a Eurodiaconia (vznik 1992)

Závěr

Ať jde o církevní právnické osoby nebo o církve samotné, o subjekty centrálně koordinované, nebo samostatně působící, vždy je jednoznačné, že:

„křesťanské charitativní dílo má své kořeny v samotné osobě Ježíše Krista a v jeho působení. Z toho vyplývá, že práce charity a diakonie je pokračováním v díle a v poslání vtěleného Božího syna.“¹³⁸.

Sociální služba by měla být nedílnou součástí života každého křesťana, ať je v jakékoliv formě. Modlitba za potřebné, osobní angažovanost, příspěvek finanční nebo hmotný, podpora práce druhých, to všechno jsou formy, skrze které může křesťan sloužit a tím naplňovat slova Ježíše Krista.

Církev, jako společenství křesťanů, je prostorem, kde je člověk motivován, kde je mu zvěstováno a kde je sociální činnost koordinována. Od počátku její existence nalezneme jednoznačný akcent pomoci druhým. A to jak v teoretické, tak i v praktické rovině.

Křesťanství je jednoznačně prosociální náboženství vyznačující se univerzalitou. V osobě Ježíše Krista můžeme nalézat inspiraci pro náš křesťanský život. Svědectví o jeho skutcích a činnost jeho prvních následovníků nám jasně ukazuje, že neoddelitelnou součástí křesťanského myšlení je i důraz na sociální aspekt. Přijetí Ježíše Krista jako svého spasitele s sebou nese i důraz na pozitivní vztah s bližním.

V lásce k bližnímu a v cestě pomoci potřebným našla svůj smysl již první církev. Od jejích počátků vidíme sociální činnost jako nedílnou součást církevního života. Důraz na pomoc potřebným přetrvává i přes společenské změny, angažovanost veřejnosti či jiných organizací až do

---

¹³⁸ Pospíšil, C.: Teologie služby, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2002, str. 135

dnešní doby a je nedílnou součástí každého společenství křesťanů.

Zůstává nám nezodpovězena otázka, jak se církvím daří tento důraz předávat. Vzhledem k trvalosti sociální činnosti církve, mnohdy založené na dobrovolné spolupráci, či na nepříliš finančně hodnocené práci lidí, můžeme mít dojem, že ochotných lidí k pomoci druhým je stále dostatek. Je ovšem otázkou, zda osobní rozhodnutí ke službě je motivováno jen přijetím Krista a jeho učení, nebo zde rozhoduje spíše výchova, prostředí, či osobní prožitek. Pokud bychom neprovedli výzkum širokého vzorku těch, kteří se v sociální pomoci angažují, na tyto otázky odpověď asi nenajdeme.

Vzhledem k jednoznačnému rozšíření křesťanských hodnot můžeme ovšem říci, že euro - americká společnost se inspirovala křesťanským přístupem k bližnímu, a tedy ač církev ztratila své dominantní postavení ve společnosti, zvěst, se kterou přichází, je stále aktuální.

Použitá literatura a další zdroje

Akademický slovník cizích slov I. a II, Kolektiv autorů, Academia, Praha 1995, ISBN 80-200-0497-1

Bahounek, J.: *Sociální učení církve*, Petrov, Brno 1991, ISBN 80-85247-14-3

Bahounek, J.: *Sociologický systém sociální nauky církve*, Brněnské angelicum, Brno, 2001

Benedikt XVI: *Deus Caritas est*, Česká biskupská konference, Praha 2006, ISBN 80-86949-03-6

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona, Český ekumenický překlad, Praha, 1985

Češka, J.: *Římský stát a katolická církev ve IV. Století*, Univerzita J.E.Purkyně, Brno, 1983

Doležel, J.: *Bůh na straně chudých - Biblické inspirace sociální práce*, Caritas - VOŠ sociální, Olomouc, bez vnočení

Eusebius, P.: *Církevní dějiny*, Česká katolická charita, Praha, 1988

Frič, P.: *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice*, Agnes a NROS, Praha, 2001

Funda, O. A.: *Křesťanství, jev lidských dějin a kultury*, Univerzita Karlova, Praha, 1992

Glaser, M.: *Sociální encykliky ukazují směr člověku ve společnosti*, Katolický týdeník, 37/2009

Hamari, M.: *Skvělá alternativa*, in *Modré z nebe*, zpravodaj Diakonie ČCE, číslo 6 ročník 2007

Heidenreich, U.: *Mut zur Tat - Johann Hinrich Wichern*, Agentur des Rauhen Hauses, Hamburg, 1997, ISBN 3 7600 0798-8

Homola, M.: *Motivace lidského chování*, SPN , Praha 1972

Hromádka, J.L: *Křesťanství v myšlení a v životě*, Orbis Praha, 1931

Hynek, J.: *Motivace k dobrovolnictví*, závěrečná práce kurzu efektivního řízení, Asociace manažerů absolventů, Praha 2005

Charitativní služba církve, Česká biskupská konference, Praha 2005

Jeschke, J.B.: *Služba církve*, soubor přednášek Komenského evangelické teologické fakulty, 20.5. - 1.6. 1961

Kanapa, J.: *Sociální učení církve*, Nakladatelství politické literatury, Praha 1964

Kišš, I.: *Sociálna problematika v evanjelickej teológii*, EBF UK Bratislava, 2001, Bratislava ISBN 80-88827-22-+

Komárková, B.: *Vliv prostředí na církve a křesťanství na svět*, SRCCE, Praha 1968

Machovec, M.: *Ježíš pro moderního člověka*, Orbis, Praha 1990, ISBN 80-235-0015-5

Martinek, C.: *Cesta k solidaritě*, Trinitas, České Budějovice, 1998, ISBN 80-86036-07-3

Matoušek, O.: *Základy sociální práce*, Portál, Praha 2001, ISBN 80-7178-473-7

Molnár, A., Řičan, R.: *Dvanáct století církevních dějin*, Kalich, Praha 1989, ISBN 80-7017-060-3

Morée, P.: *Faces of Diakonia*, Kerkinactie, Utrecht 2006, ISBN 973-661-896-X

Nakonečný, M.: *Motivace lidského chování*, Academia, Praha 1996, ISBN 80-200-0592-7

Novotná, V., Schimmerlingová, V.: *Sociální práce, její vývoj a metodické postupy*, Univerzita Karlova, Praha, 1991, ISBN 80-7066-483-5

Novotný, A.: *Biblický slovník I.*, Kalich, Praha, 1956

Novotný, J.: *Basil Veliký a jeho doba*, Moralia, Velehrad, 1999, ISBN 80-86045-39-0

Opatrný, A.: *Pastorační péče v sociální práci*, Pastorační středisko, Praha, 2000

Pargament, K. I.: *The psychology of religion and coping*, The guildford press, Nex York, 1997, ISBN 1-57230-664-5

Petras, M.: *Diakonie jako jeden ze subjektů neziskového sektoru*, UK FF, katedra SOCP, postupová práce, Praha 1996

Pospíšil, C.: *Teologie služby*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní vydří, 2002, ISBN 80-7192-748-1

- Religion in Geschichte und Gegenwart*, J. C. B. Mohr, Tübingen, 2001, ISBN 3-16146944-5
- Roeckle, G.: *Diakonische Kirche, Sendung - Dienst - Leitung*, Neukirchener, Německo, 1990, ISBN 3-7887-1325-9
- Schmalt, H.D., Schneider, K.: *Motivation*, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 1981, ISBN 3-17-004898-8
- Sociální encykliky 1891 - 1991*, Zvon, Praha 1996, ISBN 80-7113-154-7
- Sociálne encykliky*, Spolek svateho Vojtecha, 1997, Trnava, ISBN 80-7162-203-6
- Sociální pastýřské listy*, Česká křesťanská akademie, Praha 1998, ISBN 80-85795-33-7
- Souček J. B.: *Církev v Novém zákoně*, YMCA, Praha, 1941
- Šikýřová, H.: *Spiritualita a sociální práce*, Univerzita Karlova, FF, diplomová práce, katedra SOCP, 2006
- Štěpán, J.: *Diakonicko- sociální práce v historii Církve bratrské*, Praha, 1998
- Tertullian, *Apologetikum*, v překladu Václava Vojáčka, Cyrillo-Methodějská tiskárna, Praha, 1877
- Theologische Realenzyklopadie*, Walter de Gruyter, Berlin, New York, 1980, ISBN 3-11-007739-6
- Tokárová, A.: *Sociálna práca*, Filosofická fakulta Prešovskej univerzity, Prešov, 2003
- Tomeš, I.: *Sociální politika, teorie a mezinárodní zkušenost*, Socioklub, Praha 2001, ISBN 80-86484-00-9
- Vašek, B.: *Dějiny křesťanské charity*, Dobrá kniha, Olomouc, 1941
- Wallage, R. S.: *The gospel miracles*, Oliver and boyd, London, 1960
- Wulf, H.: *Fundamente der diakonie*, Christlicher zeitschriftverlag, Berlin, bez vnočení

Dokumenty

Církevní řád adventistů sedmého dne, Česko - Slovenská unie Církve adventistů s.d., Praha 2006

Černý P., Misie jako evangelizace a sociální akce, přednáška, 2005

Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Spolok sv. Vojtěcha, Trnava, 1969

Péče o Boží stvoření, dokument přijatý na zasedání generální konference CASD, 1992

Pravidla přípravy k diakonátu, přijatá 1. zasedáním 30. synodu ČCE dne 15. prosince 1999

Řád Evangelické církve metodistické, schválený v roce 2006

Řád diakonické práce platný od 1.1.2007, schválený 4. zasedáním 31. synodu ČCE

Sborník písemných materiálů z konference Diakonie v ČR a ERC, 7.-8. června 2002, Brno

Ústava Adventistů sedmého dne, Advent - Orion, Praha 2006

Výroční zpráva ADRA, 2005

Zásady Církve Bratrské, Rada Církve bratrské v ČR, 1997

Papežské encykliky

Lev XIII., *Rerum novarum*, 1891

Pius XI., *Quadragesimo anno*, 1931

Jan XXIII., *Mater et Magistra*, 1961

Jan XXIII., *Pacem in terris*, 1963

Pavel VI., *Populorum progressio*, 1967

Pavel VI., *Octogesima adveniens*, 1971

Jan Pavel II., *Laborem exercens*, 1981

Jan Pavel II., *Sollicitudo rei socialis*, 1967

Jan Pavel II., *Centesimus annus*, 1991

Benedikt XVI., *Deus caritas est*, 2006

On-line webové stránky

<http://www.casd.cz> - [citováno 5. března 2008]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/altruismus> [citováno 15. ledna 2008]

<http://www.adventist.org/beliefs/statements.html> - [citováno 5. března 2008]

<http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=377> [Citováno 18. března 2008]

www.apha.cz [citováno 25. ledna 2008]

www.cb.cz [citováno 25. ledna 2008]

www.diakoniecce.cz - [citováno 28. ledna 2008]

www.evangnet.cz - [citováno 25. ledna 2008]

www.charita.cz [citováno 25. ledna 2008 a 1. 12. 2009]

www.osf.cz/socialniprace/historie.html - [citováno 20. listopadu 2006]

www.srcce.cz - [citováno 25. ledna 2008]

www.katyd.cz - [citováno 20. 11. 2009]